АВАНГАРД

РІК XVIII 1964 Ч.: 4 (76)

АВАНҐАРД VANGUARD

журнал для молоді.
Офіційний пресовий орган
Центральної Управи
Спілки Української Молоді.
Виходить що три місяці.

Official Press Organ of
the Central Committee,
the Ukrainian Youth Association
(in exile).
quarterly

Редакційна Колегія: мґр ГАНОВСЬКИЙ Є., ДЕРЕМЕНДА Я., мґр КОВАЛЬ О., д-р КІС Т., КРУШЕЛЬНИЦЬКИЙ І., д-р КУШНІР М., ЛЕНИК В., мґр МИКУЛА В., інж. ОЛЕСЬКІВ В., мґр ОЩИПКО Г., д-р СТЕБЕЛЬСЬКИЙ Б.

Редакційне листування і матеріяли надсилати на адресу:
»Авангард«, 49, Linden Gardens, Notting Hill Gate, London, W.2., England.

Адреса Адміністрації: "Avantgarde", 72 Bld. Charlemagne, Bruxelles IV., Belgique.

АДРЕСИ ЦЕНТРАЛЬНОЇ І КРАЄВИХ УПРАВ СПІЛКИ УКРАЇНСЬКОЇ МОЛОДІ

та представників »Авангарду«:

Union de la Jeunesse Ukrainienne
(Центр. і Краєва Управи)
72, Bld. Charlemagne,
Bruxelles IV., Belgique.

Ukrainian American Youth Association, Inc.,
P.O. Box 211, Cooper Station,
New York 3, N.Y., U.S.A.

Ukrainian Youth Association
83 Christie Street,
Toronto 4, Ont., Canada.

Ukrainian Youth Association
The Old Cliff House,
Weston-on-Trent,
Derby's, Great Britain.

Mr. A. Chubaty
37, Albion Ave, Paddington,
N.S.W., Australia.

Ukrainischer Jugendverein
Zeppelin Str. 67,
München 8,
Germany.

Union de la Jeunesse Ukrainienne
5, rue Cadet,
Paris 9e, France.

Sr. Jose Pawlyschyn
Catia Alta Vista,
Calle Transversal 2 A N-11 B
Caracas, Venezuela.

Sr. Bohdan Bilynskij (SUM)
Rua Piaui, 205 — Ap. 3,
Sao Paulo, Brazil.

Sr. Iv. Lytvynovycz
Casilla de Correo 70,
Encarnacion, Paraguay.

"Prosvita" (SUM)
c. Soler 5039
Buenos Aires, Argentina.

АВАНҐАРД

ЖУРНАЛ ДЛЯ МОЛОДІ

(Наука, знання, література, суспільно-політична думка)

ІЗ ЗМІСТУ

Стор.

Різдвяний привіт . . 2
О. Родомський: Степан Бандера — людина ідеї і чину 3
Д-р М. Кушнір: Перемога виховання . . 16
О. Коваль: Дружини виховників СУМ . . 20
Р. Драган: Юнак у школі 25
В. Леник: Проблеми молодшого юнацтва СУМ-у 27
В. Щербаківський: Старовинний праукраїнський соціяльний устрій 29
А. Микулин: Совєтські маяки 41
А. Случанкс: Де гробниця Мітрідата . . 45
О. Заклинська: Різдвяна заполоч 47
Проф. В. Шалі: Нотатки до заснування Переяславля . . . 47
А. М.: Свят-Михайлівський сад — сад і символ 51
Сумівський калейдоскоп 53
Г. О. і Б. Б.: З'їзд СУМ у Бельгії 57
І. Франко: Ворог батько, ворог мати . . . 58
О. Кей: Спортовий перегляд 59
О. К.: Наші мистецькі кадри 64

Рік XVIII **Ч.:4 (76)**

1964

З Різдвом Христовим

і

Новим Роком

вітаємо всі Крайові Управи, Управи Осередків, Булави Відділів Юнацтва та всіх Членів Спілки Української Молоді нашим традиційним

Христос Родився!

З великим Празником Різдва Христового шлемо наші синівські вітання Ієрархіям обидвох Українських Церков та насмілюємось висловити наші найщиріші побажання на шляху до зближення й пєднання в одному Українському Патріярхаті.

Наші особливо палкі вітання шлемо нашому багатостраждальному народові і бажаємо скорого й повного визволення.

Хай новонароджений Спаситель благословить наші спільні зусилля і приєпішить день великої радости на нашій рідній Україні!

Центральна Управа СУМ
і редакція »Аванаґарду«

Степан Бандера — людина ідеї і чину

О. РОДОМСЬКИЙ

У 5-тиріччя підступного вбивства з наказу Москви

П'ять років минуло з того моменту, коли кровожадна рука московських загарбників посягнула по життя керівника, надхненника й організатора сучасної української революційної боротьби — сл. п. Степана Бандери. Дня 15-го жовтня 1959 року в столиці Баварії, Мюнхені, згинув від отруйної пістолі той, чиє ім'я стало символом і прапором боротьби українського народу на протязі останніх тридцяти літ. Ні катування польської поліції, ні смертний засуд польського суду, ні ґештапівські шикани й німецькі концтабори не зуміли фізично знищити ні морально зламати визначного Провідника українського націоналізму. Фізично знищила його скритовбивча отруйна куля московського аґента Сташинського, що за юдин гріш виконав наказ Кремля.

Стріляючи в Степана Бандеру, ворог намагався поцілити в само серце воюючої України, щоб раз назавжди позбутись її стремлінь до волі, її бажання жити окремим, незалежним від Московії життям. Та думати можуть так тільки ті, хто на людину привик дивитися, як на матерію, не узгляднюючи її ідей, її духа. Помилився, отже, у своїх розрахунках московський кат, так як помилився був передше, коли хотів знищити в зародку ідеї й духа великого Шевченка. Духові вартості є вічні й ніяка сила у світі не зможе їх знищити ні знецінити.

Народжений в 1909 році в селі Угринові, Калуського повіту, у священичій родині, молодий Степан уже змалку пройшов тверду життєву школу. Будучи 10-літнім хлопцем, він був свідком великого зриву українського народу до вільного життя й побудови власної незалежної держави. Його батько, священик, був спів-

організатором перебрання влади в Зах. Україні, зголошуючись зразу на військового духовника, коли творилась Українська Галицька Армія. Він бачив також, як після програної війни, не зважаючи на духовний стан, поляки арештували його батька, знущались і замкнули в тюрму. Подібну долю пройшли також усі ті, хто будь-чим причинився до будови української держави. Все це заставляло думати й переживати малого хлопця і вплинуло на формування рис його волі й характеру.

Одначе, Визвольні Змагання, мимо невдачі, закінчили рабський період в історії України. Часи, коли український нарід гнув свою шию в чужому ярмі, минули безповоротно. На ворожі знущання приходить відповідь з боку тих, хто заприсягся »Здобути Українську Державу, або згинути у боротьбі за неї«. Це були члени УВО — Української Військової Організації, що рекрутувались з недавніх старшин і вояків Українських Армій. Будучи в той час гімназистом української гімназії в Стрию, Степан Бандера скоро знаходить зв'язок з УВО, стаючи її членом. Його мрії — боротись з ворогом за українську державу — стають дійсністю. Степан кидається у вир тієї боротьби, набираючи гарту й потрібного досвіду. Член леґального, а потім нелеґального Пласту, член Союзу Української Націоналістичної Молоді, що діяв між студентством, Степан проявляє свої небуденні здібності організатора і провідника. Переходячи на студії до Львівської Політехніки в 1928 році, Степан Бандера поринає повністю в працю спочатку УВО, а відтак, після Віденського Конґресу в 1929 р., УВО-ОУН.

Відзначаючись спритом, добрим обсерваційним змислом і конспіративністю та багатьома іншими високими прикметами, Степан одержує важливу функцію керівника кольпортажі видань при Краєвій Екзекутиві ОУН. Більшість тієї літератури друкується за кордоном. Завдання керівника кольпортажі є доставити ту літературу з-за кордону, її розділити по організаційній сітці в цілому краю і при тому не попасти в руки поліції. Степан Бандера цим завданням справляється незвичайно успішно. Польська поліція, знаючи про поширювання нелеґальної української літератури, змобілізувала сотні аґентів, але ні разу не вдалось їм попасти на шляхи, якими справно перевозилась поважна маса друкованого слова.

Коли після смерти сотн. Юліяна Головінського в 1930 році на пост крайового провідника ОУН приходить Степан Охримович, він покликує на пост референта пропаґанди ОУН Степана Бандеру, свого молодшого товариша з гімназійної лавки. На цьому становищі Степан Бандера зумів виробити нову техніку й новий зміст революційної пропаґанди. Та техніка полягала на рево-

люційній дії, змістом якої була боротьба з окупантом всіми можливими засобами. Політичні кличі й ідеологію ОУН Бандера намагається зробити власністю не лиш націоналістичного студентства, але цілого народу. Для цього боротьба з ворогом мусить перейти від індивідуальних дій УВО до масової боротьби, яка єдино може довести до революційного зриву мас і їх державницького вироблення. Існуючий у Західній Україні культ могил борців за волю України Степан Бандера поширює до культу символічних могил, що їх починають сипати в багатьох місцевостях. Процесії, святкові високопатріотичні промови, вояцькі пісні на Зелені Свята чи на 1-го Листопада пригадували Визвольні Змагання й ширили серед народу ідею боротьби. Заборони й перешкоди з боку польської поліції святкувати культ героїв кінчались звичайно спротивом широких народніх мас, втягаючи їх у безпосередню революційну дію.

Товариство »Відродження«, що займалося плеканням у народі тверезости і здоров'я, ведучи боротьбу з алькоголізмом і нікотиною, знаходить з боку пропаґанди ОУН сильну підтримку. Відомо, що в Польщі горілка й тютюн були державним монополем, з якого держава тягнула колосальні прибутки. ОУН кидає гасло: »Геть з алькоголем і нікотиною, бо вони є засобом збагачення окупанта й закріплення його панування в Західній Україні«. Акція була проведена з великим успіхом і тривала до кінця польської окупації.

До найважливіших пропаґандивно-революційних акцій належить шкільна акція, яку заплянував Степан Бандера на становищі керівника пропаґанди, а закінчив її, будучи вже крайовим провідником в 1933/34 рр. Хоч шкільні акції велися вже й раніше, однак, були більш спорадичними, або обмеженими до тієї, чи іншої школи, то тепер набрали організованого характеру.

Польська політика по відношенні до окупованих українських земель мала за ціль все польщити, а зокрема використовувати шкільництво для польщення молодого покоління. Нечисленні українські гімназії замінювано на двомовні, надавано урядових учителів, посилено над ними контролю з боку державних чинників, а народне шкільництво стало доменою асиміляційних процесів над українською дітворою. Проти тієї політики виступила ОУН, закликаючи українське громадянство до спротиву. Десятками тисяч летючок, усною пропаґандою і вияснюванням цілей польської політики та її шкідливих наслідків, мобілізовано громадянство до рішучої самооборони проти польського насильства. У вислід тієї акції в одному часі на території всієї Західньої України зі шкіл повикидано польські державні герби, а діти відмов-

лялись відповідати вчителям по-польськи. Поліційні слідства, переслухування дітей, допити й різні шикани тільки приспішували дозрівання національної свідомости серед дітвори й молоді, з якої відтак виросли славні бійці УПА та революційного підпілля.

Ідея і чин були тими нерозлучними чинниками, що характеризували життя й діяльність та випливали з особовости Степана Бандери.

До найбільшого, однак, творчого вияву його особовости приходить у час, коли в 1933 р. Провід Українських Націоналістів під керівництвом полк. Євгена Коновальця, в Празі, затверджує за Степаном Бандерою керівництво Краєвої Екзекутиви УВО-ОУН. Сталося це на 24 році його життя, що свідчило про непересічні здібності й високі моральні вартості потрібні для очолення революційної боротьби українського народу в умовах польської окупації.

Першим ділом його, як краєвого провідника, було упорядкувати організаційну мережу, що в той час, після процесу Біласа й Данилишина і їх засудження на смерть, розрослася до потужної сили. Внутрі Організації був ще також незакінчений конфлікт між членами УВО і новими членами ОУН. Той конфлікт С. Бандера зумів розв'язати в той спосіб, що УВО стало бойовою референтурою ОУН, а ОУН поширила засяг своєї праці практично на все життя українського народу.

В 1933 році, коли в Наддніпрянській Україні шалів організований Сталіном голод, що забирав мільйонові жертви українських селян, Степан Бандера дає наказ убити большевицького консуля у Львові. Зробив це, як зізнав відтак на суді, на знак протесту перед цілим світом і для солідарности з українським народом Східньої України. В цілому краю розвинено було сильну роз'яснюючу акцію і зведено боротьбу з сильними тоді совєтофільськими впливами серед частини української інтеліґенції, що вірила у вільний розвиток української культури й життя українського народу в умовах совєтського панування.

Силу свого духа, відвагу й мужність та політичну зрілість виявив Степан Бандера повністю щойно на т. зв. »варшавському процесі«, що відбувся в кінці 1935 р. проти 12-ох провідних членів ОУН, обвинувачених у вбивстві міністра Пєрацького. Головним обвинуваченим був сам Бандера, як той, що давав наказ і займався підготовкою, бо атентатник, боєвик Мацейко, зумів утікти закордон. Польська поліція якимсь чином попала на терені Чехословаччини на »архів Сеника«, де зберігались документи Проводу ОУН. Між тими документами був також склад КЕ ОУН в За-

хідній Україні та інші таємні документи, які відносилися до згаданого вбивства. Маючи ці документи, польській поліції вдалося заломати кількох обвинувачених, мовляв, усі вже призналися. Не заломався однак Бандера та ще кількох обвинувачених, чільних членів Проводу ОУН, що вірні засаді: »ні просьби, ні погрози, ні тортури, ні смерть не приневолять тебе зрадити тайни«, держались послідовно до кінця, заперечуючи або збуваючи мовчанкою усі поліційні закиди та тортури. Маючи, однак, кілька зізнань тих, що заломались, поляки рішились на показовий політичний процес, де плянувалось скомпромітувати ОУН в очах загалу, а тим самим осмішити визвольні змагання українського народу. Та сталося зовсім протилежно. С. Бандера своєю гідною і мужньою поставою довів до того, що всі заломані члени ОУН відкликали свої зізнання, а публічна опінія довідалася про завдання й цілі, до яких прямує ОУН і український нарід. Першою маніфестацією після відчитаного акту обвинувачення й запитів судді, — С. Бандера почав відповідати по-українськи. На заввагу судді про те, що перед польським судом у Варшаві вільно зізнавати тільки по-польськи, Степан Бандера заявив, що він знає польську мову, але польський суд мусить респектувати також українську мову та волю підсудного. Коли суддя відібрав право говорити, він рішучо запротестував, називаючи це потягнення суду некультурним. Цей інцидент закінчився карою темниці та виведенням С. Бандери зі судової залі. Таким чином він заставив суд компромітуватися в очах чужого світу, що був представлений на процесі великим числом журналістів.

Присуд смерти прийняв С. Бандера спокійно з погірдливою усмішкою і окликом »Хай живе Україна!«, за що його знову вивели зі залі.

Українська справа в цілому світі стала нараз голосною, здобуваючи собі значні симпатії з рівночасним засудженням польської політики терору супроти українців. Українська спільнота на вістку про присуд смерти проголосила всенародню жалобу. Все це, разом узяте, польська влада мусіла піддати розважанню доцільність виконання того присуду й рішила замінити кару смерти на досмертну в'язницю.

Подібна ситуація заіснувала також з нагоди львівського процесу проти членів Екзекутиви ОУН в 1936 р. в справі вбивства директора Бабія і студента Якова Бачинського, конфідентів польської поліції. На цьому процесі, що тривав один місяць і де вже було дозволене вживання української мови, С. Бандера, спроваджений з в'язниці, перебрав знову ініціятиву в свої руки, надаючи процесові характеру політичної демонстрації. Процес перемінився

Сумівська маніфестація з нагоди 5-тиріччя з дня смерти сл. п. С. Бандери біля совєтської амбасади в Бонн (Німеччина).

знову в обвинувачення польської окупаційної влади. На питання судді про державну приналежність підсудного, С. Бандера відповів, що його державна приналежність українська, при тому вияснив, що польської влади, як незаконної на українських землях, він не признає. Його відношення до військової служби — це приналежність до УВО. І тут так само прийшло до солідарної постави всіх підсудних, які повідкликали свої попередні зізнання, щоб додержати тону накинутого С. Бандерою.

Ці два процеси, що про них докладно розписувалась українська, польська і світова преси й виступи Бандери та інших провідних революціонерів довели до відома всіх, чого прагне український нарід. Треба пам'ятати, що українська преса не мала права коментувати процесу, а тільки подавати його перебіг. До постави С. Бандери і товаришів, однак, коментарів подавати не було потрібно. Ще глибше й ширше пройшов у Західній Україні процес кристалізації національного освідомлення і зробив з тієї вітки українського народу гідну остою проти червоного і брунатного імперіялізмів, що відтак перекотились війною по українських землях.

Однак, цей період діяльности С. Бандери був тільки першою фазою його ідеї і чину. Провидіння зарезервувало його ще на

час, коли Україна стала побоєвищем між двома імперіялізмами — московським і німецьким, де якийсь хибний політичний крок міг затаврувати Україну п'ятном коляборантства, або стерти її назавжди з карти світу.

Вийшовши на волю в 1939 році у висліді німецького наступу на Польщу, С. Бандера піддає строгій аналізі ситуацію в організації в пов'язанні з її завданнями на час війни. Не знайшовши зрозуміння в тодішньому закордонному Проводі ОУН, що, по смерті полк. Коновальця, мусів бути очищений від непевних осіб, і підтриманий Крайовим Проводом ОУН, що в той час проходив період совєтської окупації, С. Бандера скликав провідний актив ОУН і представників з краю з провідником КЕ на нараду в лютому 1940 р., де створено Революційний Провід ОУН. На цьому форумі головою того Проводу вибрано одноголосно С. Бандеру. Цей акт був відтак потверджений II Великим Надзв. Збором весною 1941 р. Коли переговори з ПУН не дали бажаних вислідів, а нова ситуація підготовки Німеччини до війни з СССР вимагала точної постановки концепцій і напрямних дії, Революційний Провід ОУН під керівництвом С. Бандери перебирає на себе ініціятиву й відповідальність за ведення української визвольної політики на час війни.

Знаючи гітлерівське наставлення про шукання »лебенсравму« на Сході Европи, з рівночасним запевнюванням про »новий лад« в Европі з ближче неозначеними державними формами, С. Бандера виготовив плян власної підметної політики, який був Проводом акцептований. За тим пляном, ОУН мала зайнятися проголошенням української державности вже в перших днях війни на українських землях. Якщо Німеччина респектуватиме нашу суверенність, то Україна ввійде в союзні відносини з Німеччиною і спільно вестиме боротьбу проти московської імперії. Коли ж Німеччина йтиме в Україну з ворожими намірами, то вже в самому початку вона мусітиме виявити своє справжнє обличчя. В такому випадку перед світом та історією матимем доказ про державницькі змагання українського народу, що випливають з його волі до самостійности й не є нічиєю інтригою.

В тому пляні було необхідно підготовити Похідні Групи ОУН для політично-пропаґандивної акції серед українського народу, як також створити зав'язок української армії в формі Леґіону. Одне й друге завдання було виконане. На кінець, треба було знайти форму творення української влади. В цьому відношенні С. Бандера зробив усе можливе, щоб дати змогу проявитись усім політичним течіям. Тому з моментом вибуху німецько-совєтської війни в Кракові створився Український Національний Комітет,

куди ввійшли представники всіх існуючих політичних партій, за вийнятком групи полк. А. Мельника. На тій же самій базі були скликані Національні Збори 30-го червня 1941 р. у Львові, які покликали Тимчасове Правління на чолі з Ярославом Стецьком та рішили проголосити відновлення державности України. Владики обидвох Українських Церков, князь Української Католицької Церкви Митрополит Андрей Шептицький і Митрополит УАПЦ Полікарп благословили цей Акт, як вияв волі українського народу до незалежного життя.

Нам відома реакція гітлерівської Німеччини на Акт 30-го червня 1941 р. Український нарід, хоч і з розчаруванням, дізнався про правдиві наміри нового окупанта, коли ініціятори того Акту і провідні одиниці з ОУН були арештовані й заслані до концтаборів. Одним із перших був арештований С. Бандера, який знову мусів рискувати життям, коли німці зажадали відкликання цього Акту. Про цей момент говорить у своїх споминах член Українського Національного Комітету Віктор Андрієвський, який був присутній при розмові заступника генерал-губернатора з С. Бандерою два дні після проголошення Акту у Львові. »До кімнати вступив, привезений поліцистами Степан Бандера, — пише В. Андрієвський. Бюлер звернувся до нього з запитом, хто і з чийого наказу проголосив Акт у Львові. Бандера відповів: — Мої люди з мого розпорядження! Бюлер в різких словах домагався відкликання того Акту, але С. Бандера в таких же різких словах заявив, що той Акт не буде відкликаний«.

Всі дальші намагання ґештапо видобути офіційне відкликання Акту державности розбивалися об мур моральної і фізичної стійкости його творця.

За прикладом С. Бандери пішло також усе підпілля, готуючись до боротьби з новим окупантом — Німеччиною. Український Леґіон під командуванням Романа Шухевича стає справжнім зав'язком Української Повстанчої Армії, яка в боротьбі перетривала війну й ще довго опісля була примарою для ворога. Похідні Групи сповнили також свою ролю колишніх кобзарів, що мали будити до бою приспаний нарід. Дух і постава С. Бандери заступили його фізичну відсутність у цій важкій завзятій боротьбі на життя і смерть. Тому-то ворог, як один, так і другий, не міг знайти іншої кращої назви новітніх борців за волю України, як назвати їх іменем ідейного керівника і надхненника — »бандерівцями«. Тут повторилася історія Мазепи й Петлюри, яких епохи боротьби носять їхні назви. Ця найновіша епоха ще не закінчена, вона триває ще й сьогодні, про що свідчать численні ворожі публікації, з яких пробивається їдь. ненависть і страх, бо ідея

Мазепи, Петлюри, Бандери живе й поширюється, росте й міцніє, і ніщо вже не зуміє її вирвати з душ і сердець українського народу. Про те свідчать недавні ще політичні процеси в Україні, свідчення чужинців, що звільнились із сибірських таборів, заклики комуністичної партії про дальшу чуйність проти буржуазного націоналізму і т. п.

Під кінець війни, бачучи свою програну, німці ще раз спробували говорити з С. Бандерою. Одначе, ті переговори розбилися в тверду принципову поставу з вимогами, на які німці вже з престижевих мотивів не могли погодитися. Користаючи зі звільнення з концентраку, С. Бандера висмикується скоро з-під нагляду ґештапо і знова стає до праці й боротьби.

Уже по закінченні війни, С. Бандера опинився знову при кермі ОУН, як Голова Бюра Проводу ОУН, до якого входили ще ген. Т. Чупринка і Я. Стецько, та виявив дальшу свою тверду й рішучу поставу по відношенні до політичних сил Західнього Світу. Він заявився за можливою співпрацею з тими силами, що визнають і чесно шануватимуть беззастережне право українського народу жити вільним життям. Така принципова постава викликала на його особу і ОУН багато нападів з боку деяких земляків з інших політичних середовищ і чужих чинників, що вважають українську справу за неперерішену. Коли на початку С. Бандера був самий зі своєю ОУН на тих позиціях, то вже відтак на ті позиції стануло також і інші наші середовища, визнавши правильність такої принципової постави, без чого українська справа могла б була знова знайтися в хвості білогвардійської політики і різних »приватних кіл«. Те саме відноситься й до внутрішньої ідеологічної лінії Організації, де з початком 50-тих років почала позначуватись опозиція зі своїми концепціями »безклясового суспільства« з покликуванням на »крайову дійсність« тощо. Тут також ідеологічна витриманість і націоналістична чуйність С. Бандери дали змогу зберегти Організацію від розкладу й упадку. Як виявилось пізніше, покликування на край мало за основу підставлені ворогом сіті, щоб звести на манівці марксизму цілий націоналістичний рух. У зв'язку з тим С. Бандера, як Провідник ОУН, проголошує, що ОУН зобов'язує й надалі ідеологія християнського ідеалізму, який був і є невід'ємною частиною духовости українського народу, а в питаннях соціяльного устрою ОУН відкидає »безклясове суспільство«, як противне духовій структурі українського народу. Стисла соціяльна справедливість при збереженні приватної власности одиноко відповідають його властивостям.

У питаннях внутрішньої української політики С. Бандера стояв на становищі, що та **політика мусить бути визвольницька, а не партійна.** У своєму »Слові» він писав, що та політика змагає до формування такого внутрішнього українського життя, до створення такого укладу і взаємовідношення українських сил, які у всякій ситуації найкорисніші для визвольних змагань, а не тільки для скріплення позицій самої ОУН. Що більше, С. Бандера рішуче відкинув т. зв. тоталітаризм, чи монопартійність. Він писав: »У державній організації народу мусить бути місце для політичної диференціяції, кристалізації і розвитку політичних угрупувань та для здорового творчого змагання поміж ними. Самі ж державні органи у виконуванні своїх функцій мусять стояти на позиціях надпартійних; насамперед дбати про добро цілости, а далі справедливо захищати інтереси всіх позитивних складових частин«. Як шкідливу українським інтересам, вважав завжди С. Бандера орієнтацію на чужі сили. »Концепція власної боротьби власними силами — це єдина реальна визвольна концепція« — пише він у своєму »Слові«. І далі в іншому місці: »Чи покладаючись тільки на сили власного народу, ми відкидаємо всяку допомогу і всяких спільників? Звичайно, ні, бо це було б безглуздя. Хто так думає, той жахливо спрощує концепцію власних сил. Ми відкидаємо тільки таку допомогу, за яку мусимо платити новим поневоленням, таку допомогу, за якою приховується імперіялізм«... »Ми шукаємо таких спільників з якими в нас були б спільні цілі, які признавали б наші права так само, як ми їх«.

Степан Бандера був також за здоровою консолідацією всіх українських сил і до того завжли стримів. У згаданому вже »Слові« він писав яка має бути та консолідація. Це не має бути об'єднання для самого лиш об'єднання, але консолідація для боротьби за незалежність українського народу й за самостійність та соборність української держави. Це об'єднання мусить діяти по лінії інтересів українського народу, а побудова такого центру на еміґрації мусить бути природна. Це значить, що той центр мають творити політичні сили української еміґрації, які мають реальне опертя в громадянстві, а не штучно вдержувані партії з кількома членами.

З такими ідейними заложеннями представники ОУН за його апробатою ввійшли були до складу Української Національної Ради, ставлячи ввесь свій і своєї Організації морально-політичний капітал до диспозиції всеукраїнського політичного центру, щоб ним послуговуватись для добра української справи.

Одначе, інакше консол'дацію уявляли собі інші політичні середовища, боронячи за всяку ціну протидемократичної форми пар-

тійного паритету, де репрезентанти фактичної меншости накидають волю фактичній більшості. Коли ж до того в зовнішній ділянці ця паритетна більшість стала на становищі співпраці з непередрішенськими чужими колами, що намагались запрягти українську політику до чорносотенного московського воза, Степан Бандера, вичерпавши всі можливі засоби переконування, наказав виступити з такого об'єднання. Пізніше з подібних мотивів виступила також з УНРади група полк. Мельника, але відтак назад туди повернулась.

* * *

Московська аґентура вже від років слідкувала за рухами небезпечного їм противника. Кілька невдалих спроб атентатів було викрито чинниками організаційної безпеки. Так прийшло до того злощасного дня 15-го жовтня 1959 р., про які сказав поет:

В жалобі і смутку земля восени:
Не стало великого сина.
Йдемо до його дорогої труни —
Востанне схилити коліна.

Отруйним пострілом московського яничара покладено кінець фізичного існування невтомного Провідника. Та тільки фізичного, бо ідеї й чини С. Бандери незнищимі. Вони існуватимуть вічно, як вічно житиме українська нація з її прямуванням до волі й державної незалежности. Навіть ті, які не погоджувалися з принциповістю й ідеологічною настановою С. Бандери, мусять признавати, що сила і прямолінійність його характеру не мають рівних між сучасниками.

* * *

Вся світова преса, радіо й телевізія заговорили знова, коли в жовтні 1962 р. найвищий федеральний німецький суд в Карльсруге розглядав справу вбивства, засуджуючи Сташинського на кару в'язниці, а морально також і його наказодавців Шелепіна і компартію з Кремля.

У своїй книжці в німецькій мові »Вбивство на наказ« Карль Андерс робить наступні висновки:

»Справа Сташинського є: а) клясичним прикладом про незмінність методів совєтської поліції; б) найважчою поразкою СССР в холодній війні; в) злочин проти людства; г) наглядне потоптання міжнароднього права; ґ) замах на права людини; д) найважче обвинувачення Совєтського союзу; е) пересторога й алярм для всіх людей і народів вільного світу«.

Автор розкриває облуду й забріханість московської пропаґанди, яка говорить про мирне завоювання світу комунізмом, про мирну коекзистенцію, про невмішування у внутрішні справи інших країн,

про те, що комунізм є ідеологією гуманізму, в якому людина людині братом і т. п. Все це, однак, облуда, бо факти говорять, що за тими словами криються підступні вбивства й терор, насильство й топтання елеменарних людських прав.

Голоси світової преси були численні і світова опінія реаґувала на злочин, засуджуючи як виконавця так і режим, що його вислав, витягаючи при тому належні висновки про природу московського большевизму. З українського боку зроблено було всі можливі кроки, щоб з нагоди процесу зактивізувати також ідею, за яку згинув передчасно С. Бандера. Для того порушено багато міжнародніх установ та інституцій. Те чого не зміг зробити С. Бандера за життя, робить це ще з більшим успіхом по смерті. Дух його оживляє не тільки українських борців за свободу, він наснажує також співборців інших народів, а сильних світу цього остерігає перед облудною грою московського Кремля.

Український нарід збагатився великою духовою спадщиною Степана Бандери, якого ідеї й чин увійдуть нестертими скрижалями в історичну скарбницю. Його пам'ять житиме вічно в народі і світитиме смолоскипом для молодих поколінь, як яркий приклад високих моральних вартостей, самопожертви й безмежної любови до України. Нема ж бо більшої любови над ту, хто життя своє дає за друзів своїх.

»Немов магнет стальний, як джерело життя;
Саме Твоє ім'я — вже надхненням мільйонів.
Не вбила смерть Тебе, бо свіжих батальйонів
Стаєш прапороносцем і знам'ям!« (Ігор Калиненко)

ЧЛЕНИ СУМ!

ЧИ ВИ ЗНАЄТЕ, ЯКУ ВЕЛИКУ КОРИСТЬ ДЛЯ УКРАЇНСЬКОЇ СПРАВИ РОБЛЯТЬ ЖУРНАЛИ АНГЛІЙСЬКОЮ МОВОЮ:

THE UKRAINIAN REVIEW

ABN CORRESPONDENCE

THE UKRAINIAN QUARTERLY

ПОШИРЮЙТЕ ЇХ МІЖ ЧУЖИНЦЯМИ
І ЗБАГАЧУЙТЕ ЇХНІ ПРЕСОВІ ФОНДИ!

ПЕРЕМОГА ВИХОВАННЯ

(Закінчення)

Д-р М. КУШНІР

Однією з найважливіших справ є стосунок одиниці до праці. Цей стосунок укладається сьогодні на основі господарських конечностей і невелика тільки кількість людей має таку працю, яка їм насправді відповідає. Для більшості час витрачений на працю є тяжкою конечністю здобування засобів для життя або, як для деяких, для ужиття. Під час тих довгих годин, які забирають більше чим половину нашого життя, поводимося неначе невільник. Праця виконувана із поштовхом матеріяльної калькуляції тратить свою вартість в наших очах, а поволі й ми самі тратимо пошану до себе, бо ми виконуємо безвартісну роботу. Знеохота до себе й до життя є ціхами того стану дисгармонії між професією і людиною. З господарського становища все є тут у порядку, і коли б тільки нехіть до праці не надто давала себе відчувати в обниженні якости продуктів і інтенсивности зусилля, не належить змагати до жадних змін. Інакше з виховної точки бачення. Тільки така праця нас підносить, яку виконуємо з любови, з ідейних поштовхів, з особистого запалу, з прив'язання. І тільки така праця є управлена, тільки така праця повинна існувати. Вся інша є гріхом нашої епохи, є ще непобореним невільництвом. Може майбутні епохи будуть розглядати її з таким самим моральним обуренням, як ми трактуємо інституцію невільництва, забуваючи, що сьогоднішні примусові форми праці для вільних людей є тим самим, або ще тяжчим невільництва. З виховного становища ця справа не може мати компромісів; повинна бути здійснювана така суспільно-господарська перебудова, щоб люди могли виховуватися шляхом виконуваної праці. Всякі інші моменти, економічні й технічні, мусять відійти на дальший плян.

Подібно оцінюється з виховного становища організацію суспільно-політичну. Коли основою її постання й закріплення є мотиви несправедливости, визиску, ґвалту — то вона не може мати признання з боку виховника. Закони й інституції повинні бути такі, щоб людина не деправувалася, живучи серед них

але щоб, виконуючи їх вимоги, служила водночас власному розвиткові. Не можна визначити раз назавжди, які форми організації є властиві, це залежить від часу, місця, психіки народу; тому потрібна оцінка, роблена розважно, і все нова. Немає ідеальних суспільно-політичних устроїв, але є тривала точка бачення: коли під впливом укладу суспільних умовин виникають у людей сильні почування зависти, або коли більшість з них переживає послаблююче волю почуття приниження і несправедливої кривди, коли власного життя не можна свобідно розгорнути, — такий устрій є шкідливий і жадні мотиви не можуть його оправдати.

Подібно у відношенні до дозвілля. На основі поточного погляду всяка розвага, яка абсорбує час і увагу, є добра. Цей стосунок до відпочинку є в нашій епосі відповідником невластивого стосунку до праці: хто працю трактує як безвартісне і примусове зайняття, той і відпочинок розуміє теж як утечу від себе самого, як вбивання часу. З виховного становища час вільний від праці повинен бути зужитий згідно з глибшими потребами власної особистости.

Від виховних зобов'язань не є звільнена теж і духова культура. Може бути навіть, що в цій ділянці найскоріше доглянено небезпеки, які виникають з витворювання, нагромаджування і поглочування дібр, без уваги на потреби поодиноких одиниць. Твори духової культури теж повинні виховувати. Втягнення їх у круг переживань і досвідів живих людей не є браком пошани, але тріюмфом. Віддаль пошани, належної великости, не може ставати байдужістю. Створені і творені добра духової культури повинні діяти в думках творців і відбирачів. Навіть ділянка звернена позірно цілком до об'єктиного світу — може й повинна виховувати уми й характери й то не тим, що вона дозволяє здисконтуватися в технічних удогідненнях, але духом, методою сумлінности, ретельности, критицизму.

Виховна точка бачення визначає теж своєрідний спосіб оцінки людини. Вона не визнає всі означення, які не вникають у це, чим людина є сама в собі, а стосується тільки до її зовнішніх властивостей. Отже, не тільки походження, але і здобуте майно, а навіть освіта, суспільне становище, голосне й відоме школення не можуть бути властивим квитерієм оцінки. Натомість є важне це, що людина робить зі своїм життям, чи воно має для неї поважний і відповідальний сенс, чи є тільки на це, щоб було пережите? Вартість життя, мірена стосунком до себе, до ближніх, до обов'язку, недоступний зовнішнім суспільним визначенням індивідуальний стиль і рівень поступування, живуча воля до

освіти — все це, хоч тяжко це схопити, становить про найістотнішу людську вартість. Про неї теж говориться в повісті, говориться в подаванім з уст до уст вісті, яка має деколи силу леґенди і ґльорифікує святих наших часів. І в цьому є правда.

Цей суд над суспільно-господарським устроєм, духовою культурою і людьми, суд доконуваний в ім'я виховання виносить суворий присуд і домагається радикальної перебудови. Чимраз численніші кола, особливо націоналістичні рухи, потверджують це домагання. Ми є свідками могутньої струї, яка трактує цілу культуру як великий виховний знаряд і суворо оцінює її недоліки. Може ніколи ще з такою рішучістю й так загально не критиковано суспільно-культурне життя з того становища.

Велику в цьому заслугу має школа. Із учительських кругів виходить рішуче домагання: коли школа має бути зв'язана з життям і має в цьому зв'язку виховану молодь, то не може існувати розходжень між тим, що діється в її мурах, а тим, що її виховники знайдуть у світі. Велика виховна праця затрогує сенс, коли найближчу дійсність має заперечити нове покоління, ладне ліпше покерувати долею Европи, то вже сьогодні життя старшого покоління мусить стати послушне виховним вимогам, репрезентованим школою. Це звучить парадоксально, але це правда: бо коли маємо виховувати нашу молодь у зв'язку з життям, а не у штучних умовинах ізоляції, то наше власне життя, це життєве реальне середовище, в яке маємо її вводити, мусить двигнутися на вершини виховної сили й не може бути джерелом деправації.

Але не тільки школа домагається пошани для виховної точки бачення супроти всіх проявів життя. Вона є виразом глибшої потреби сьогоднішнього часу. Ми визволяємося чимраз більше з оптимістичної віри у володіння природи, покидаємо ліберальстичну політику вичікування і достосовання себе до невідхильних, хоч мимо того добродійних, законів природи. Ставимо горде питання: хто має достосуватися, людина до дійсности, чи дійсність до людини? Виховна точка бачення є виразом віри в людську силу. Виховання не повинно пристосовувати людину до тих умовин життя, які є недосконалі і мають бути змінені. Виховання повинно бунтувати людей проти них. Повинно давати їм силу творчої боротьби, розмах перебудови. Щораз загальніше люди беруться до боротьби з тим усім, що їх окружає і придавлює, а що в їх очах не має узасаднення. І чи то буде тягар мертвої традиції, чи вимога перестарілого морального закону, чи господарський устрій спертий на інтерес продукції, чи суспільний устрій уможливлюючий визиск, чи несправедливий політичний устрій, —

всюди маємо до діла з тою самою боротьбою проти володіння речі над людиною.

В тій зростаючій волі перебудови цілої цивілізації проявляється побіда виховання. Найглибша роля виховання для культури полягає на цьому, що усвідомлення собі сенсу виховання витворює в нас нахил до схоплювання речей під виховним кутом бачення. А ця точка бачення є революційним поглядом на існуючий світ. Виховання відроджує культуру і перебудовує її. Але не тому, а радше не тільки тому, що приспособлює до життя нове покоління, але передусім тому, що в дозрілому поколінню викликує критицизм, повчаючи міряти речі і стосунки мірами, якими дотепер не були мірені. На цьому полягає побіда виховання в нашій епосі і на цьому його сила, перебудовуюча культуру.

ЗАМОВЛЯЙТЕ ДІЯПРОГЛЯДИ ЦУ СУМ

Центральна Управа СУМ випустила дотепер дві серії діяпроглядок (1-48) під наг. »Шевченко-маляр«. Дві дальші серії друкуються. Приготовляються серії про українську народню ношу. Більші Осередки повинні придбати собі прожектори та застосовувати цю нову методу навчання в праці.

Дружини виховників СУМ

О. КОВАЛЬ

В наших двох попередніх статтях (гляди »Авангард« чч. 74 і 75) ми з'ясували проблему дійсного членства СУМ (18-30 літ) в нав'язанні до рішень Пленуму СУМ стосовно творення дружин СУМ. Першою ми розглянули справу дружин виховників, яка є основною ланкою діяльности виховної організації і від якої залежить вся реалізація виховних завдань нашої організаційної системи.

Коли працю дружин виховників треба вважати фундаментом, основою нашої сумівської системи, то праця інших чотирьох видів дружин СУМ має сповняти завдання наріжних стовпів, що пов'язують фундамент з покрівлею, якій на ім'я українська спільнота з її кінцевою метою — жити повним життям у своїй власній державі.

Між питаннями, які турбують під цю пору наше суспільство, є одне засадничої ваги: є це питання поповнювання членських рядів існуючих громадських і політичних організацій молодим членством. Важливість цього питання зумовлюється фактом, що деякі зі згаданих установ стоять перед небезпекою самоліквідації, якщо не буде припливу молодих сил на зміну поколінню, що відходить. Питання гідне уваги під кожним оглядом, бо кожна з тих організованих суспільних клітин має свої здобутки, як матеріяльної, так ще в більшій мірі духово-моральної натури. Все це може одного дня перестати бути суспільною власністю, коли не знайдеться спадкоємців, що вміли б ці добра перебрати, зберегти і розвинути.

Останнім часом слідне чимале пожвавлення у всіх майже установах і організаціях у напрямі забезпечення припливу молодого членства. Це дуже маркантно видно по заходах з боку наших асекураційно-братських установ в Америці, які не жалюють ні трудів, ні фондів для придбання молодого членства. Деякі з них виділюють річно бюджети на цілі молоді внутрі даних установ, що кількакратно перевищають бюджет Сумівської Централі, хоч засяг тієї праці й самі осяги є доволі малі. В тому напрямі працюють також і церковні та громадські чинники.

Мало, однак, є таких установ, які сягли б до основ проблеми молодого покоління. Більшість з них воліють користати з готового

і стараються приєднати до себе тих, хто вже десь пройшов національно-виховний процес і відзначається своєю українськістю. Таке латання дір на довшу мету не може, очевидно, принести позитивної і задовільної розв'язки. Про це знають добре ті суспільно-громадські установи, що роками держали при собі молодечі організації, як прибудівки, називаючи їх навіть доволі претенсійно »націоналістичними«, щоб вкінці переконатись про пародійність їхньої назви, замінюючи прикметник »націоналістичний« на »національний«. Справа в тому, що згадані установи мало цікавились змістом виховної роботи своїх прибудівок, а задовольнялись здебільша народнім фолкльором і пікніковими виступами.

Шукаючи за розв'язкою цього питання, СУМ виходить з твердих основ суцільного національно-виховного процесу від наймолодшого віку, аж до віку дозрілої людини. Охоплена виховною системою з чітким національним ідеалом, з виробленим життєвим стилем і здоровим світоглядом, молода людина мусітиме знайти своє належне місце в суспільстві, до якого належить. Утеча від суспільства буде можлива тільки там, де ця виховна система недомагатиме, або де суспільство затратить усяку притягаючу силу, зійшовши на манівці свого мізерного існування. В цьому останньому випадку може ще, однак, заіснувати реакція молодих одиниць з метою рятувати те, що дасться. Коротко кажучи, питання вдержання при житті українських громадських і політичних установ та організацій на чужині залежить виключно від національної свідомости й суспільного та політичного вироблення молодого покоління.

Виходячи з повищих стверджень, Спілка Української Молоді в своїх виховних цілях мусить мати також на увазі підготовку молоді до перебрання нею в майбутньому дотеперішніх здобутків старшого покоління й дальшого їх вдержання та розбудови. Таким чином суспільно-громадське й політичне виховання сумівської молоді в певному віці мусить бути нав'язане до існуючого громадського й політичного життя нашої еміґрації з його позитивними й негативними рисами. Засвоївши собі здорові принципи, та молодь зуміє в майбутньому, як буде потрібно, приступити до оздоровлення відносин і уліпшення самої структури того життя, яке попередньо могло проходити під кутом різних особистих ураз, заскорузлих поглядів, чи формованих у різних обставинах психік, у висліді чого маємо ворогуючі між собою групи, обмежені до власного внутрішнього життя з тенденцією до ґет. Молодь мусітиме мати широкий відкритий погляд, позбавлений негативних спадкових обтяжень, а націхований здоровими випробуваними засадами правопорядку й національної мети.

Ролю цього суспільного чинника з рамени СУМ мали б перебрати на себе **дружини суспільників.** До цих дружин мали б увійти всі ті юнаки і юначки при переході з юнацтва до дійсного членства, котрі виявляють природні нахили й заінтересування суспільною і політичною проблематикою та працею. Це не означає, що всі інші члени СУМ не мали б належати до громадських чи політичних організацій. Навпаки, СУМ буде настоювати на тому, щоб, крім Спілки Української Молоді, дійсні і старші члени брали участь та були членами інших організацій чи установ. Дружини суспільників матимуть, однак, завдання **активно** діяти. Вони мусять насамперед познайомитись докладно з сучасною структурою і функціонуванням нашого суспільно-політичного і громадського життя, ввійти в його систему, брати на себе обов'язки й діяти в межах статутів даних установ та згідно з засвоєним у СУМ ідеалом. У безпосередній зустрічі з практичною дійсністю буде вироблятися в суспільників СУМ конкретний погляд на суспільну й політичну проблематику, відбудеться конфронтація засвоєних принципів з тією дійсністю й у висліді прийде намагання дати від себе нову динаміку й нову візію, згідно з кожночасним положенням української справи в Україні й у світі.

Кожне покоління в народі має свої власні аспірації і амбіції внести щось нового і творчого в скарбницю свого народу. Молодь вихована в СУМ не може бути позбавлена тих високих і шляхетних стремлінь і напевно не зупиниться на здобутках своїх батьків. Завданням кожного покоління є, однак, підготовити ґрунт під працю наступного покоління. Бунт молодих чи проблема конфлікту поколінь, або проблема »батьків і дітей« є лише там, де той ґрунт не підготовлявся, де батьки пройняті власним самолюбством і опортунізмом не намагаються вглянути в майбутнє, йти з духом поступу, або відстоювати й передати вічні вартості, захопити молодь великими ідеалами. Молодь, що дістала у спадку великі вартості й ті вартості навчилася шанувати й уважати за свої — не має потреби бунтуватися й бути в конфлікті з батьками. Це не означає, що в нас під тим оглядом є все в порядку й ми не потребуємо турбуватися питанням конфлікту поколінь. Справа є тільки в тому, чи конфлікт вийде від молоді вихованої на високих національних ідеалах, чи від тієї, яка вибрала собі нових ідолів питомих чужому світові і його пересічному обивателеві. Ми хотіли б, щоб те молоде покоління, що прийде на зміну, взорувалось на кращих зразках своїх попередників, а перебравши керму суспільного й політичного життя в свої руки, не потребувало зачинати все від себе, а змогло поступати вперед,

удосконалювати шляхи й засоби й ще успішніше прямувати до визначеної мети.

Сучасне життя народів проходить по лінії зрізничкованости й чимраз то більшої спеціялізації. Часи всеохоплюючих енциклопедистів належать до минулого. Тому теж у нашій виховній системі ми мусимо узгляднювати ці природні тенденції і відповідно до того змагати до спеціялізації, не затрачуючи з виду ні нашої основної виховної дії, ні мети, до якої це виховання має прямувати. З цього принципу випливає також обмеження поля дії для суспільників СУМ. Щоб не вичисляти всіх ділянок, що могли б входити в засяг їхньої дії, ми обмежимось тут радше до того, чим вони не повинні займатись. До цих ділянок праці належать чотири інші сектори зарезервовані для дружин виховників, культурників, господарників і фізкультурників. Всі інші суспільні функції, як політичні так і суто громадські, мають бути полем дії для суспільників. Тут не повинно забракнути ні публіцистів, журналістів, пропаґандистів, зовнішньо-політичних працівників, ні організаторів внутрі суспільного сектора з широким вахляром громадських установ та організацій.

Дружини суспільників, однак, не сповнили б своєї ролі, якщо б вони розплилися по всіх ляб'ринтах еміґраційного життя й там діяли за персональним принципом, як еманциповані суспільні й політичні діячі. Ту ролю вони сповнять тільки тоді, коли й далі будуть між собою в живому контакті, тобто будуть жити життям дружини. Це вимагатиме від них постійних і частих зустрічей, виміни думками й досвідом, шукання спільних розв'язок на існуючі проблеми й діяти за спільними рішеннями, зобов'язуючими всіх членів дружини. Візьмімо для прикладу одиниць, що хотіли б присвятитися зовнішній журналістичній праці, якої відсутність так під цю пору дошкульно відчувається. Для цього, очевидно, мусить бути сповнена передумова, що ті одиниці матимуть солідну фахову підготовку. Будучи в дружині суспільників, вони можуть користати з контактів, якими розпоряджають інші члени дружини, щоб дістатися, чи то до впливових осіб, чи до редакцій. Добре поставлена дружина може навіть собі позволити на висилку здібніших одиниць до різних чужих клюбів, чи установ, які промощували б шляхи для наших впливів у важливих для нашої справи місцях. Цього індивідуально досягти не можна, бо одна людина всього охопити і скапіталізувати не зуміє. Спільно і скоординовано можна досягти значних вислідів.

Багато буде також залежати від самої техніки праці дружин. Дружини, що підуть по лінії найменшого опору і потрактують дружини, як місце товариської зустрічі з приємністю і без зобо-

Сумівські курси в Оснабрюк (Німеччина)
фота П. Павличенко

в'язань, то вони безперечно революції в суспільному житті не переведуть. Натомість дружини, що потрактують себе, як місце постійного духового збагачення й перетворяться в кузьню думки, плянів, ініціятиви і творчої дії, нададуть собі зразу питомої ваги в суспільстві. Вони будуть здібні змінити русло нашого громадського й політичного життя, якщо це буде доцільно й корисно для справи. Від праці дружин суспільник в залежатиме також у великій мірі праця інших дружин. Вони мали б прочищувати терен і торувати шляхи як для праці культурників, так і для господарників, чи фізкультурників. З другого боку — вони потребують опертя на дію згаданих дружин, бо всі вони остаточно мають служити одній великій меті. Людський організм, якого певні частини недомагають, не може справлятися належно зі своїми завданнями в цілому. Так само й у суспільному житті: для належного його функціонування потрібно, щоб усі складові частини були здорові і працеспосібні.

У праці дружин на місцях буде безперечно накопичуватися досвід, який може бути корисний також для інших дружин і по

ЮНАК У ШКОЛІ

(Із циклю »Проблеми юности«)

(Закінчення)

Р. ДРАҐАН

5.

Сучасна ґенерація західнього світу — це розчарована, розслаблена молодь, яка бунтується проти всіх і всього, й сама не знає, чого хоче. Війни, міжнародні злочини, безпощадні імперіялізми, большевицька підлота в парі з московською захланністю захитали віру в кращу людину. Та не такою є українська молодь. Вона критично дивиться на світ і знає йому ціну. Вона вірить у те, що шляхетні ідеали завжди переможуть. Але треба їх підтримати пильними студіями, щоб станути в перших рядах духовости світу, а не думати тільки про дочасні блага, про матеріяльні здобутки... »Духових жебраків світ не респектує« — сказав нещодавно наш митрополит Германюк.

Герої української історії показали дорогу. Вона тверда, важка, але одиноко правильна дорога. Жити, вчитись, поборювати всі труднощі не тільки для себе, але для всього суспільства, а для цього треба мати характер і знання. Для мрійників, розслаблених і покірних нема місця на твердих дорогах життя. Треба гартувати своє тіло, щоб було відпорне й міцне, треба вишколювати свій ум студіями й читанням книжок, але й треба здобувати професію, щоб заробляти на життя. Все це разом дає характер і моральність, які завжди будуть вирішальними, коли треба буде прийти до зрілої постанови та до рішучого чину.

Сидячи в школі над книжкою, ви іноді глянете у вікно. В ньому весь світ невідомий, широкий, але такий маленький для розумної людини. Зараз ви знаєте тільки книжку й учителя й концентрустесь на них. Це добре, це конечно потрібне, бо це відчиняє двері в світ. Книжка допоможе вам створити собі візію кращого світу, кращого завтра. Ця візія рватиме вас до чину, тоді, коли ви будете невдоволені сірими, вульґарними буднями. Без цієї візії морально вихована людина жити не може. Це ви зрозумієте вповні аж тоді, коли дозрієте і тоді побачите, що світ і майбутнє — це ви самі. Коли ж серце палке, вічно юне і тіло міцне, то життя ваше буде як райдуга.

інших Осередках СУМ. Цей досвід не може залишатись власністю малого гурта дружинників; він мусить бути доведений до відома всіх дружин сумівської системи. Це зумовить у свою чергу побудову структури, яка дозволить і на ширший обмін думок, і на координацію дії цілої системи.

6.

В цьому останньому розділі нашої розмови про школу ми вже й зовсім переходимо на суспільну тему, бо ж вона в нашому житті найважніша. Бо школа — це тільки частина суспільного життя і для будування кращого суспільства вона й подумана.

Юнаки, що ходять до школи, скажуть може, що вони бажали б мати практичні поради як учитись, до яких шкіл записуватись та й про життя в самій школі. Це все довідаєтесь зі самої школи, а коли вам щось неясне, то на це є ваші виховники й батьки. Для нас важне, який з вас буде громадянин, та яке місце ви займете в українському суспільстві.

Для нас, українських патріотів, важне, щоб школа не відорвала вас від українства і щоб ви завжди почували себе невід'ємною частиною української збірноти там, де ви живете. В цій збірноті вже замолоду ви маєте зайняти активне місце і для цього ви посвятите ваш вільний час. Першою школою громадянства була старинна Греція, в якій державний муж Перікл сказав: »Ми дивимось на людину, що стоїть осторонь від суспільних обов'язків, не як на спокійну людину, а як на непотрібну людину«. Є багато серед нас таких, які претендують на таких »спокійних« і вони є нашим найбільшим лихом.

Громадяни не родяться, вони виростають у боротьбі і співпраці. Ціла організована збірнота є школою для дорастаючої молодої людини. Вона все бачить і добре, і зле, і вчиться суспільної моралі. Тієї моралі чужі школи, які б вони не були досконалі, ніколи нам не дадуть.

Тіло й ум, поодинокі знання і професії, вивчені в школах і університетах, — це справи приватні. Але українське суспільство жде на ваші громадські чесноти, які, як ті цеглини, побудують величавий храм українства. Громадських чеснот ви навчитесь у своїх організаціях, особливо в СУМ-і, якого завданням є виховати повновартісних українських патріотів. Ви повинні бути горді на це, що ви є членами СУМ, бо ви є авангардом українського молодечого руху. Старайтесь усіх інших туди притягнути. Участю в таборах, різного роду зборах, прогулянках, товариських вечорах, концертах і курсах, ви здобудете те, що жадна книжка вам не дасть.

Це не значить, що книжок вам не треба любити. Але ті книжки т. зв. інтелектуалів, які вважають себе чимсь кращим від інших, інтелектуально нижчих, є на неправильній дорозі. Всі ми перед батьківщиною рівні і відповідно до своїх здібностів і можливости їй служимо.

Молодь завжди шукає розваги й емоцій. Хай ця розвага буде серед своїх і зі своїми, а з чужими робіть тільки те, що є необхідним і належить до ваших шкільних обов'язків! Не нарікаймо надто, коли нам щось не подобається, або нас не цікавить.

Берім усе таким, яким воно є й шукаймо активної конкретної розв'язки, бадьоро і з доброю думкою. Широке життя поза школою — це дуже складна річ і ви його краще пізнаєте вже як дозріла, самостійна людина.

Ґете сказав колись: »Бути людиною — це бути борцем«.

ПРОБЛЕМИ МОЛОДШОГО ЮНАЦТВА СУМ-у

(Закінчення)

В. ЛЕНИК

4. Велике значення в розвитку людини мають звички. Звички це рефлекторні рухи, які відбуваються без участи свідомости й волі людини. Їх застосовання заощаджує енергію, скеровує свідомість на іншу корисну дію. Тут треба звернути увагу, що до СУМ-у приходять юнаки з різноманітними звичками, набутими в родині, на вулиці, в школі. Нам треба найперше ті звички розпізнати, позитивні плекати та розвивати дальше, а негативні пробувати усунути й замінити добрими.

Всі ці методи далеко не вичерпують наших можливостей, ми не маємо часу тут їх доповнити та основно продискутувати; але в своїй щоденній праці сумівські виховники зустрічаються з різними обставинами і вони мусять проявляти власну ініціятиву, а також користатися порадами і вказівками, що їх нам дав проф. Г. Ващенко в своїй цінній праці »Виховання волі і характеру«, частина II, сторінки 155-178.

Закінчуючи нашу розмову про проблеми молодшого юнацтва СУМ-у, я дозволю собі зреасумувати все досі сказане в кількох реченнях:

1. Проблема молодшого юнацтва СУМ-у є однією з найважніших, вона є тяжка до розв'язання, але розв'язати її мусимо, бо від цього залежить майбутність нашої Спілки та майбутність нашого народу.

2. Не дивлячись на те, що кандидати на молодше юнацтво є народжені на чужині й виховується в чужому середовищі, вони можуть бути виховані в національному дусі на добрих патріотів української нації.

3. Основою розвою молодшого юнацтва є діти чисто-українських родин, але дітей мішаних подруж не можна залишити поза увагою, бо серед них є багато таких, що з волі їхніх батьків, або з кровного чи свідомого душевного відруху хочуть українськими патріотами стати.

4. Дітьми мішаних подруж треба цікавитись також і в тих випадках, коли вони національного виховання дістати не можуть. У такому випадку

їх треба виховувати під кутом майбутньої діяльности, як приятелів України в чужому середовищі.

5. Батьків, учителів, суспільні організації треба конечно включити у нашу виховну працю. Головно треба вітати таку ініціятиву, яку виявила Головна Управа Союзу Українок Америки, що дала доручення своїм Відділам співпрацювати з молодечими організаціями — СУМ-ом і Пластом над проблемою виховання нашої дітвори.

6. Запорукою доброї виховної роботи з молодшим юнацтвом є наявність великої кількости добрих сумівських виховників. Виховники молодшого юнацтва повинні мати не тільки практичне знання, але й опанувати теорію виховання – основи педагогіки, психології, методики тощо.

7. Здійснення єдиного сумівського виховного ідеалу на всіх континентах де діє СУМ є лише тоді можливе, коли активно буде діяти єдиний виховний центр СУМ-у. Центральна Управа СУМ-у мусить бути контролюючим і унапрямлюючим чинником виховної діяльности молодшого юнацтва. Самих інструкцій і доривочних видань не вистачає. Референт юнацтва мусить активно включитися в оперативну виховну дію, мусить бути в контакті з референтами Крайових Управ, а почерез них та через єдиний виховний журнал, з усіми вихованками.

8. Виховна література та відпов'дні виховні матеріяли мусять бути якнайскорше видані й поширені по всіх країнах. Без таких підручників, без відповідного журналу для виховників, ми не зможемо втримати на довшу мету нашої виховної праці на належному рівні, не зможемо розв'язати проблеми дорослу СУМ-у і замість росту будемо мати занепад. До цього допустити не сміємо. Для позитивної успішної праці маємо всі дані, їх треба лише відповідно використати.

Використана література:

1. Правильник Юного СУМ-у.
2. Проф. д-р А. Лукіяненко: Психологія дитячого віку. Видання СУБ, 1957.
3. Проф. Г. Ващенко: Виховання волі і характеру т. I і II.
4. Проф. Г. В.: Тіловиховання, як засіб виховання волі і характеру, 1956.
5. О. Петро Мельничук: Християнська родина, батьки і діти, Мюнхен 1954.
6. І. Крилів: До організації педагогічного процесу в початковій школі і гімназії, На чужині 1945.
7. І. Гончаренко: Основи українського національного виховання 1959 УВ.

Старовинний праукраїнський соціяльний устрій

(На основі аналізи українського весілля)

В. ЩЕРБАКІВСЬКИЙ

IV

(Продовження)

Кожний подарунок кладуть на полумисок разом з весільною шишкою і, урочисто викликаючи кожного окремо родичів молодої, дають подарунок, а писар пише символічно віником на стелі подароване. Після закінчення цієї церемонії, починається друга аналогічна церемонія роздавання подарунків молодої родові молодого. Це виходить тільки обмін подарунками, але немає ніякої купівлі. Після цього молодій розплітають косу та покривають голову молодої очіпком, а вона повинна плакати і противитися тому. Вона тричі зриває з себе очіпок і кидає в куток. Потім, одягнувши очіпок на голову молодої, їй зав'язують намітку, а іноді і просто хустку, а часом ще й молодий одягає їй на голову свою шапку, якої молода вже не скидає. Після цього нарешті наступає найурочистіша церемонія внесення та роздання **»святкового короваю«.** По нього йдуть за благословенням старостів і виносять з комори та, підійшовши до порогу хати, просять у старостів благословення переступити поріг і, внесши в хату, ставлять коровай на стіл. Хор співає, пояснюючи пісні. Діставши ще раз благословення старостів, роздавати коровай усім присутнім, старший боярин цілує коровай і починає його краяти **»золотим«** ножем, як каже пісня, а піддружий кла-

8. Проф. С. Чавдаров: Патріотичне виховання дітей в сім'ї, Київ, 1956.
9. »Знання«, збірник 1954-1958.
10. »Наше Життя«, журнал СУА.
11. УККА Шкільна Рада: Програми навчання і виховання, Нью-Йорк 1960.

Розмова юначок:

Леся: Знаєш, Марійка з десятого шатра переодягається три рази денно.

Люба: О, то ще не багато! Мого брата переодягають десять разів денно.

Леся: А то чому?

Люба: Бо йому тільки три місяці!

де накраяні кавалки на полумисок і подає їх по черзі, відповідно до віку і споріднення всім присутнім. Вершок короваю, на якім буває наліплена фігурка півмісяця, розкраюють надвоє та віддають молодим. Потім дають батькові й матері більші верхні куски короваю, а потім цілому родові, в той час як хор нагадує, що право на коровай має цілий рід. І це ще підкреслюється тим, що по роздачі короваю, старший боярин питається тричі, чи всі родичі дістали коровай*). Подаючи коровай, боярин піднімає його в полумиску спершу високо над головою, можливо, як символічне частування ним духів предків. Після роздачі короваю починається вечеря, а по скінченні вечері, хор нагадує піснею дівчатам, що їм треба вже прощатися з молодою, бо вона вже виступила з їхнього товариства. Починається зворушливе прощання молодої з дружками з плачем і поцілунками. (»Нате вам, дружечки, дівоцтво моє, кужіль і вінок і перший починок«). Аналогічно до цього молодий здає боярам парубоцтво своє. У відповідній пісні при тім співається: »Нате вам, бояри, парубоцтво моє, стрілки і лучок і передній топичок«. Дружки відходять, і тоді замість дружок співають уже свашки (замужні жінки). Тут сльози цілком зрозумілі: молода лишається без дружок свого дитинства і дівоцтва, які її залишили, і вступає в старше нове товариство. Свашки співають, як молода покидає своїх батьків, а властиво проказують співом, що й як треба далі робити. Хор, як дівочий попереду, так і тепер молодичий, фактично є свого роду церемонімайстром, завжди проказує те наперед, що має робитися.

Тепер бояри виносять посаг молодої та кладуть на свій віз. Посаг, зібраний заздалегідь, зложено в скарбницю, в ній лежить усе, що молода встигла виготовити для себе до свого шлюбу. Це лишається її власністю назавжди, до якої чоловік не має жадного права. Тут знову повторюється сцена умикання і грабунку: бояри починають хапати та тягнути на віз усе, що попало, а місцеві парубки, рідня молодої не дають, перешкоджають від'їздові, ховаючи їхній батіг, виймаючи затички (кілочки) з осей воза, що втикаються біля люшні і т. п. Батько й мати востаннє

*) Треба тут підкреслити, що ні короваю, ні роздачі його, ні гільця в московськім весіллі нема, що вказує, що там основою життя не було хліборобство, тільки звіроловецтво в старовинні часи складання тамтешнього весільного обряду.

благословляють молоду, бояри садовлять її на воза та кидають їй в ноги зв'язану чорну курку, що їй дала мати, молодий тричі обходить навколо воза, ляскаючи батогом, і злегка, символічно вдаряє*) ним молоду, промовляючи: »Кидай батькові корови, а бери мої«. Нарешті поїзд з музиками й піснями, що їх співають свашки, вирушає до хати молодого; **мати молодої власноручно** виводить коней за поводи через ворота. Поїзд під'їжджає до дому молодого, його зустрічають, стоячи на порозі хати, батько молодого й гості. Насамперед увесь поїзд підлягає очищенню, молоду й увесь поїзд переводять або перевозять через вогонь, розложений перед воротьми дому молодого. На дверях хати, на порозі зустрічають молодих батько й мати молодого з хлібом і сіллю. Але молода не повинна говорити ні слова, очевидно, на ознаку того, що вона не знає мови чоловікового роду. В тім весіллі, яке я записував, молода стояла перед порогом, а одна з її свашок вела договір з батьками молодого, вона казала: »А ви нашої Марійки та й не зобіжайте, носити високо на гору води не заставляйте« і т. д., а батько відповідав: »А ми ж вашої Марійки та й не зобіжатимемо, носити воду високо на гору не заставлятимемо« і т. д., повторюючи всі вимоги, ставлені свашкою. І це повторено було тричі. Договір цей був дуже докладний. Після цього невістка-молода цілувала свекра і свекруху в руку, а вони її в голову і тоді вони вводили її в хату, а вона несла чорну курку і мочки кидала її в підпіччя (пригребицю). Звичайно при тім усі дивляться, щоб молода не заглянула під піч, бо тоді свекруха може вмерти.

Посадивши молоду на покуті, паличкою здіймають з неї намітку, та закидають її на піч. Молода увесь час мовчить. А тим часом у коморі готують молодим постіль, про що говорять пісні, які співаються тепер хором свашок.

Приготувавши постіль, ритуально розстеливши куль соломи, на якій кладеться рядно, а на його стелять постіль, що з собою привезла молода. В головах ставлять святий образ та кладуть хліб і сіль. Тоді дружко просить у ста-

*) Вовк пояснює ці удари молодого і слова його уже випадковою зміною, а по-моєму, магічною наподобою примусу. Вовк каже, що раніше вони мали значіння ритуальне, подібне до ударів Луперків у Старому Римі під час свята луперкалій, або до ударів медоносними батогами Ашвинів у Індусів.

ростів благословення »молодих на упокій одвести«, і дістався його, в супроводі піддружого, старостів та свашок одводять молодих до комори, а ті, що лишаються в хаті, співають далі епіталамії-пісні незвичайно еротичного змісту, відповідно до настрою, якого набирає поволі весілля, з того ще моменту, як у хаті молодої дружки-дівчата попращалися з молодою і залишили весілля. Цей вакхічно-еротичний настрій являє собою повний інтересу пережиток старовинного культу. Хв. Вовк бачить у тих піснях очевидні ознаки безперечного фалічного культу, що виявлені в наївних формах, без будь-якого прикриття, але й без цинізму чи п'яної розпусности. Молодих залишають у коморі. Головна мета комори, це є по змозі негайна дефльорація молодої та повідомлення про цей факт усіх присутніх на весіллі. Звичайно молодий стуком у двері дає знати про це старшому бояринові та свашкам. Свашки скидають з молодої сорочку, та надягають на неї іншу, та вводять в хату до гостей, несучи перед нею сорочку з доказами її дівоцтва. Цей момент викликає буйну радість усіх присутніх, а оргіястичний характер весілля досягає свого апогею. Інакше буває, як молода виявиться **»нечесною«,** не признавшись у тому наперед, тоді на неї сиплються всі можливі образи, співаються непристойні пісні, направлені проти молодої та її батьків, радощі з весілля зникають та всі розходяться.

Заключним акордом українського весілля є »перезва«, яка при добробуті молодих може тягнутися й цілий тиждень. Це в істоті своїй є продовженням оргіястичних весолощів, що починаються з моменту дефльорації молодої. Вона власне починається з посольства до матері молодої з повідомленням про щасливий вислід комори. Звичайно це робиться так: батьки молодої наливають ліпшої, по можливості солодкої, горілки, забарвленої в червоний колір, (або наливки вишнівки), затикають її колосками жита, прив'язують до пляшечки пучечок калини з ягодами, додають пшеничний хліб, перев'язаний червоною биндою, або ниткою і відсилають до матері молодої почесною депутацією з родичів, при чому старший боярин несе сорочку молодої, як доказ дівоцтва молодої. На хаті виставляють корогву, тобто червону запаску, прив'язану до високого дрючка, а бояри перев'язують собі через плече червоні пояси; скрізь виставляється червона барва.

Мати молодої приймає гостей, частує й веселяться. На другий день уже молодий з молодою і батьками йде до свекрів — жінчиних батьків, і там бенкетують, а потім просить їх до себе і з ними йде до себе додому. І так з музиками ходять одні до других, зазиваючи в гості, тому це й зветься перезва.

Тепер постараймося на основі цих даних весільного обряду знайти елементи колишнього соціяльного устрою, які залишилися в цім обряді. Насамперед уяснім собі, що власне представляє собою наш український весільний обряд, на основі деяких деталів.

У цім обряді нас насамперед вражає те, що хор просить старосту благословити кожен найменший почин якої б то не було дії, староста благословляє в ім'я Боже, бо каже завжди »Бог благословить«. У теперішнім громадянстві був теж »староста«, але цей термін означав виборного громадського урядовця адміністративного характеру. І в цьому адміністративного старости, властиво сільського голови, ознакою влади, як і у весільного старости, була палиця. Але сільський староста був обов'язково вибраний громадою, і не мав жадних релігійних функцій, а весільний староста мав, очевидно, релігійні функції, і обов'язково мусів бути братом молодої або молодого. Тому мусіло бути обов'язково двоє старостів. З того виходить, що старостою був і звався обов'язково кожен і то, мабуть, старший брат кожної матері, і він принаймні в родині грав якусь релігійну ролю, подібну до жрецької, тобто священицької ролі і почасти начальницької. Ми знаємо з етнології, що таку священичу ролю грав брат матері у всіх матріярхальних соціяльних устроях. Ця роля була аналогічна до релігійної ролі батька в патріярхальнім соціяльнім устрої, як у великій, так і в малій родині.

Знову ж роля матерів, як у молодого, так і у молодої, теж є ролею якоїсь жрекині. яка наподобляє якусь богиню. найбільш імовірно таку, що відповідає характером грецькій богині Деметрі, бо на голові має (калатос) корону, оздоблену колоссям різної пашні й зілля. Навпаки, для батька в українськім весіллі нема жадної ролі, починаючи зі сватання й кінчаючи виїздом з хати молодої, і тільки вже вночі в хаті молодого батько молодого зустрічає на порозі молодих. Та і це, мабуть, пізніша модифікація старого обряду.

З того б виходило, що в праукраїнськім соціяльнім устрої мати грала дуже важливу — головну ролю, а батько не грав ніякої ролі, або інакше сказати, офіційно батька не було в сім'ї. Але з чоловіків у цій сім'ї грав важливу священицьку ролю брат матері. Така сім'я відповідає т. зв. матріярхальному соціяльному устроєві.

Потім ми бачимо, що в процедурі весілля грають ролю два хори: дівочий і молодичий. Що вони грають ролю зовсім підрядну до ролі хорів у грецькій античній драмі, на це вже вказував і Хв. Вовк. Так само як і в античній драмі, український хор увесь час проказує, рецитує, щось подібне до законів, співає сентенцію, мораль і. т. п., а цього всього мусять слухатися й матері, і старости, й бояри, й особливо молоді, що є ніби маріонетками в руках хорів. Якраз так само визначила ролю хорів і молодих у польськім весільнім обряді пані Бодуен де Куртене-Еренкройц у своїй книзі*).

В архаїчній Греції, а деякий час навіть і в клясичній, в Атенах, справлялося виключно жінками, як містеріяльне, свято Тесмофорій, на яке мужчинам доступ був заборонений, а зміст якого зводився до святкування першого установлення жіноцтвом законів у Аттиці, що вказує на матріярхат, що там колись існував. Знову ж Арістотель згадує про плем'я Ачатирсів (Гіперборейське), яке за його часу не знало писаних законів, ані самого письма, але всі свої закони зберігало й виспівувало в піснях. (Це плем'я теперішні вчені без достатніх аргументів містять у Семигороді, в той час як відповідно до моїх розвідок Ачатирси жили від вершин Маріса аж до Дніпра, на північ від Херсонських степів). Очевидно, що у Ачатирсів робилося так, як і в нас, тобто хори співали — проказували при відповідних випадках і церемоніях, що де й як має робитися, і сам хор представляв громаду окремо дівочу, окремо молодичу, і кожна громада мала свою компетенцію, тобто свій круг прав і свій круг обов'язків. Очевидно, до дівочої громади, після певного інавґураційного обряду, мусіли належати всі дівчата, що досягнули статевої зрілости. Вийти з дівочої громади, очевидно, можна було тільки за згодою цієї громади, і після певних обрядів, якраз так, як тут ми в нашім весіллі й бачимо. Мабуть, колись, при вступі в дівочу організацію, відбу-

*) Bodouin de Courtenay-Ehrenkreuz.

валися певні церемонії і якась присяга. До кругу дівочих обов'язків, мабуть, належало обов'язкове виучування пісень всякого роду. Але, мабуть, до обов'язку дівочих підлітків і навіть дітей належало вивчати пісні релігійно-сезонового змісту, як, напр.: колядки, щедрівки, веснянки, купальські пісні і т. п., бо й тепер ці всі пісні співаються дітьми. Дівочій громаді треба було знати інші релігійні пісні, напр., плачі над покійниками, весільні, обжинкові і може ще деякі. До обов'язку дівчат, очевидно, належало прядіння ниток, бо молода, здаючи дівоцтво дружкам, здає їм дівоцтво-кужіль і вінок, і перший починок. З дівоцтвом була зв'язана й віра в якусь таємничу силу дівчат, що вони можуть пошкодити мужчині, який би осмілився знасилувати дівчину. Дівчата в Україні в давні часи були збов'язані носити вінок, власне для того, щоб зберігати себе від мужчин, так що вінок одночасно зберігав дівчину від насильства з боку мужчини і мужчину від якихось невідомих вроків з боку дівчини. У протилежності до цього патріярхальні народи не знали цієї ролі вінка й уже відомий хорватський славіст Яґіч*), давно писав про значення українського вінка на дівчині — він був свідоцтвом її невинности, чого москвини (великороси) не знали й у них дівочий вінок (як і сама невинність) не грали ніякої ролі. Це одна з головних етнічних різниць між москвинами й українцями. Але в матріярхальнім устрої не було строго зазначеної індивідуальної сім'ї і ми не маємо ніяких даних про весільну форму попереднього праслов'янського устрою. З літопису видно, що десь в IX-X столітті тільки ніби плем'я полян перейшло на більш-менш теперішню форму українського шлюбу. (Не ходяше жених по невісту, но провожаху вечер). Решта ж племен: »умикаху у води дівици«, або »схожахуся на ігрища... і ту умикаху жени собі, с нею же кто совіщевашеся«. Але коли би то були дівчата з вінками, то парубки не наважувалися б їх умикати до себе, так, що треба припускати, що ці жінки були вже дефльоровані й не вважалися небезпечними. Очевидно, дефльорація робилася кимсь спеціяльно для того призначеним. Ми знаємо, що у примітивних народів гарячої смуги, обов'язок дефльорації лежав на т. зв. чарівниках, або якогось роду священних особах. В Европі середньовічній і в нас

*) Archiv für slavische Philologie

в Україні місцями існувало колись т. зв.: jus primae noctis, яке належало панам. Спочатку це був обов'язок, мабуть, не завжди приємний, а потім це стало правом, яке вважалося за зловживання з боку панства, коли зникла попередня забобонна віра. Правдоподібно, що раніше перехід в категорію молодиць тобто дефльорораних, допускався піснями дівочої громади на вихід з дівоцтва і якимись обрядами, при яких віддавався вінок дівочій громаді і перший починок та кужіль, і, мабуть, обстригалося волосся, яке вважалося теж шкідливим, коли воно не було сховане під каптуром. Очевидно, молодеча громада тоді складалася з таких законно, релігійно дефльорованих. Правда й обов'язки їх могли бути ті самі, що виступають у весільнім обряді тепер. Але, мабуть, у них наступали ще інші обов'язки: виховання дітей, примітивна наука лікування, шептання, різні замовлення й участь в певного роду обрядах, мабуть, у жертвоприношеннях і готуванні страв і т. п. При чому учителькою й доглядачкою за справнім виконанням мала бути, мабуть, їх мати, що після народження дитини її дочкою переходила в розряд нянь або баб. Няня й баба це все одно, як все одно мати-неня, а дитина-нюня. Ці назви няня, неня, нюня належали матріярхальному субстратному не індоевропейському народові. Молодиця, маючи вже дорослих дітей, мабуть, уже звалася нянею, і мала право бути жрекинею богині, аналогічної до Деметри, тобто богині землі, для якої у нас збереглася назва »Купали«, а в Малій Азії вона звалася Кібелою. Бабі належали ті права й обов'язки, які належали всім молодицям і ті ще вищі релігійні, які вона робить на весіллі. Видно, що закони, проголошування їх, і прикази знаходилися в руках жінок*). Мабуть, няням або бабам належало не тільки право благословляти, але і право проклинати, може ще зв'язане з якимось обрядовими маніпуляціями.

Коли ми перейдемо до ролі мужчини, то насамперед перед нами виступає роля старости. З назви видно, що це мусів бути чоловік значно старший за молодого, і звичайно брат матері, все одно чи молодої чи молодого. Зви-

*) Цікаво те, що роля офіційного свідка, або якогось нотаря при присязі, належала сестрі молодого — дівчині, а не молодиці. Світилка мала в руці офіційні ознаки суду — світло (свічку) і меч, очевидно, меч правосуддя.

чайна назва брата матері є **дядько,** і ця назва мусіла належати передіндоевропейському субстратному хліборобському народові. І знову ж ми знаємо з малоазійсько-мезопотамських джерел, що у тамтешніх матріярхальних народів дядько грав таку саму ролю при сестрі, як і в нас. Напр., у сузьких еламітів XII віку перед Р. Хр. королями були не сини, а племінники попередніх королів. Таке спадкоємство пояснюється власне матріярхальністю народу. Так само король не мав сина і взагалі офіційно йому приписаних дітей (хоч мав їх у дійсності), а дітей мала його сестра, яка зі своїм братом не сміла мати ніяких сексуальних стосунків, але спадщина по мужчині офіційно мусіла переходити на племінника, а значить і королівство, і, мабуть, на найстаршого племінника. У передньоазійських матріярхальних народів була яскраво зазначена екзоґамність шлюбних, або сексуальних відносин. Отже могли братися між собою тільки члени різних родів. У нас, як я вже вище підкреслив, і що дуже яскраво зазначив Хв. Вовк, була теж екзоґамність. Я мушу ще раз підкреслити цю нашу особливість, як повну протилежність і Московщині і всім іншим патріярхальним народам (сирійцям, монголоїдам і семітам). Отже, у нас є очевидна аналоґічність з передньоазійськими матріярхальними народами, і пояснення для наших звичаєвих неясностей ми мусимо шукати не в арійців, або у москвинів, як робить Хв. Вовк і Грушевський, а у передньоазійських народів. Отже на старостах, тобто на старших мужчинах, лежав певного роду жрецький обов'язок і потім ще представницький та, мабуть, і дипломатичний обов'язок вести переговори з чужинцями, як це видно з весілля. На парубках лежали інші обов'язки. Частина їх пояснюється весіллям: парубки (племінники старостів, або дядьків) мусять охороняти своє плем'я, або свій рід, як це ми бачимо при нападі дружини князя на дім молодої, тобто творять рід війська (це була загальна повинність). Дружки співають:

Ой, припади, Марусенько, до столу,
Та пусти голос по двору,
Нехай почує рід-плем'я
І твоє вірне діверря . . .

(Чубинський, 869. ще 857, 865).

З другого боку, здаючи своє парубоцтво боярам, молодий-князь здає **»стрілки і лучок і передній топичок«.**

Отже, він, очевидно, перестає бути воїном. Один обов'язок парубків — бути вояками, і вони складають свою окрему громаду. До цієї громади, очевидно, належали ще й інші обов'язки: правдоподібно тяжка праця — вирубувати ліс під поле і для будівлі хат; мабуть, і менше тяжка праця — орати в полі дерев'яним плугом, запряженим волами. Мабуть, і вирубування дерева в лісі і та вирубана площа в лісі звалася **січею.** Бо, правдоподібно, тоді замість рубати вживалося слово сікти, бож звідтіль назва рубаючого інструменту сікира, або сокира. Топір — слово чуже і здається іранське, означало скоріше зброю — бойового топірця. Звідтіль, мабуть, слово січа перенесено було і на Запорізьку Січ, де жили парубки-вояки, які не мали жінок по матріярхальних традиціях, і, мабуть, із збереженням матріярхальних традицій, жінки не допускалися на Запорізьку Січ. Мабуть, ще багато січових звичаїв пояснюється матріярхальними традиціями.

Коли ми знову звернемося до парубоцької громади, як вона збереглася до останніх часів, принаймні до кінця XIX століття, то ми знаємо, що й жіноча й парубоцька громади вибрали з-поміж себе голови, які звалися **березами.** Принцип вибору був цілком демократичний і тут і, як ми знаємо, в Запорізькій Січі; тільки там голови звалися **отаманами,** можливо під впливом тюрко-татарським. Завдяки тому що в нас була проведена риґорозна екзотика, то не можна дати статевим відносинам такі пояснення, які дають і Х. Вовк і Грушевський, що в селі парубки жили в окремім парубоцькім домі, й туди приходили дівчата, що жили в сусідній хаті, і там собі відбували щось на зразок оргій проміскватетного характеру. Цього аж ніяк не могло бути. З пісень видно, що села були невеликі, і в такім селі жили люди, що походили, мабуть, від одної прабаби, або прапрабаби і це звалося племенем. Очевидно, парубки, що жили у своєму курені в цім селі, не сміли братися зі своїми співселянками, бо це була б кровосумішка. Вони могли тільки сходитися з молодицями (себто особами законно дефльорованими) з сусіднього роду — племені, себто сусіднього села, звичайно біля води, як і говориться в літописі. Там могли бути й »бісовські плясання«, як говориться в літописі, і оргіяс-

тичні пісні, які співаються тепер при »коморі« тощо. Здавалося б, що це все суперечить тому, що під час весілля так строго карається втрата вінка — відсутність **калини,** що місцями в таких випадках на батьків молодої навіть для сміху надівають соломяні хомути. Але це пояснюється іншим, а саме відсутністю законної дефльорації у дівки-молодої. І молодій роблять такі прикрості за те, що вона тайкома зробила з кимсь дефльорацію, але носила вінок і значить незаконно жила серед дівочої громади і зрадила свою громаду, належавши властиво вже до громади молодичої, але це все робила без дозволу і благословення своєї дівочої громади і теж без відома молодичої громади. Тому хлопці, звичайно, обрізували косу такій дівчині, щоб уже була зовнішня ознака, що вона належить не до дівочої громади, а до молодичої. Отже, з усього того видно, що старий праукраїнський устрій, або інакше праукраїнська структура роду-племени була незвичайно складна й незграбна, негнучка, нездатна до швидкої реакції на потребу моменту. Рід-плем'я мало громаду дівочу, молодичу, парубочу, з демократичною системою вибирання своїх голів, та ще окремих релігійних представників-дядьків, і благословителів усякої справи, і матерів. Очевидно, що такі наші племена, бачивши по сусідству чужі племена значно простішої і тому дужчої і рішучішої структури чи організації, в основі яких лежала окрема сім'я з можливістю переходу у велику сім'ю, захотіли й собі стати такими самими і зробити собі перехід від своєї складної сім'ї до чужої простішої та ліпшої, і вони зробили його відповідно до праукраїнських матріярхальних законів, основаних на звичаях і процедурах наподобляючої магії. Тому вони наслідували все те, що робили такі патріярхальні сусіди з ними, але тільки за дозволом і благословленням своїх старих матріярхальних організацій.

Одначе, не вважаючи на це бажання завести у себе патріярхальну сім'ю і не зважаючи на згоду й благословення всіх офіційних організацій праукраїнського громадянства й не вважаючи на магічне наслідування патріярхальної сім'ї, українському громадянству так і не пощастило завести у себе дійсно патріярхальну сім'ю.

Патріярхат насамперед вимагав патріярха, яким мусів бути найстарший у роді чи в сім'ї мужчина (прадід, дід,

або батько), який мав право повного, безапеляційного розпорядження цілою сім'єю і користувався безумовним підпорядкуванням щодо всіх своїх наказів з боку всіх членів сім'ї, як, наприклад, у Московщині. Цього у нас в Україні ніде й ніколи не було.

Потім патріярхат вимагав права первородства, відповідно до якого всі права чи привілеї батька автоматично переходили на старшого сина (якого в Московщині звуть большаком). Старшому синові належала спадщина після батька, і його повинна була слухатися навіть і мати. Це було у старовинних семітів, у нордійців (арійців) і в москалів (угро-фінів). І нічого цього не було в Україні.

В патріярхаті жінка дійсно купувалася й тому ставала в принижене становище супроти свого чоловіка. В Московщині, де здебільшого син женився дуже рано (у 18 літ) і сам грошей не мав, жінку йому купував батько й через це ставав повноправним власником своєї »снохи«, то на нього переходило ніким не оспорюване (ні його сином, ні його жінкою) право снохацтва, тобто статевих зносин з невісткою.

Нічого подібного в Україні не було, або було дуже рідко, як порушення прав, під якимсь чужим впливом.

У патріярхаті (у нордійців, семітів і монголів) становище жінки є явно понижене. У москалів багатих станів, напр., у бояр і князів, жінка була, як говорилось, »затворниця«, тобто не сміла й носа показати за двері свого чоловіка, а часто і просто бувала під ключем, подібно, як і у середньовічного европейського лицарства*).

---

*) Середньовічні лицарі, їдучи далеко й надовго, одягали на своїх жінок так званий »пояс ціломудрія« і замикали його на ключ, який брали з собою. Пояс був залізний. Це було страшною мукою для жінки. Зразок його є в Музеї Клюні в Парижі.

(Далі буде)

СОВЄТСЬКІ МАЯКИ

А. МИКУЛИН

На одному пленумі ЦК КПСС в Москві, звертаючись у своїй промові до підсовєтської молоді, а в Києві — до української, — Хрущов закликав її рятувати від катастрофи сільське господарство, брати приклад з т. зв. »передовиків, ударників комуністичної праці, совєтських героїв та бригад комуністичної праці«. Він назвав їх »маяками«, на яких потрібно рівнятися всій українській молоді.

Що таке »совєтські маяки«, як їх роблять у СССР і кому вони потрібні, досить влучно здемаскує київська газета »Молодь України«, відносний матеріял з якої подаємо читачам »Авангарду«, зокрема ж для молоді, що народилася і виховується на еміґрації і не знає дійсности на окупованих Московщиною українських землях, хоч це діялося за влади Хрущова, але й тепер це актуальне.

* * *

Ланці кукурудзоводів районна парторганізація присвоює комуністичне звання. Отже вона стає »ланкою комуністичної праці«. Щоб така подія виглядала гучніше, в селі організують свято. Тут не обійтись без урочистого церемоніялу, тут місце квітам і сердечним вітанням. Однак Антін Дем'янович Якубишин, директор місцевої школи, зачитує офіційне рішення майже скоромовкою, ніби квапиться покінчити з чимсь не дуже приємним. Секретар райкому комсомолу Іван Юськов (москаль!),який сидить поруч, промови не виголошує. І ніхто з молоді — дарма, що її повен клюб, не апльодує, не підходить до комсомолки Галини, не тисне їй руку. Хтось не витримує:

— Брехня! . .

Минає час.. Місцева колгоспна комсомольська організація організує в клюбі совєтським маякам »вечір трудової слави«, присвячений цій же ланковій — Галині Ліванській. Кому, як не їй, перше слово. Не раз бачили цю комсомолку-активістку за трибуною в районі, в області, то хай і в селищі Довжки її почують. Проте, дивна річ, Галина категорично відмовляється. Її вмовляють. Директор школи Антін Дем'янович каже, що й готуватись не треба: він їй навіть написав і промову — ось тиче в руки, а комсомолка відвертається:

Виховну діяльність серед

УКРАЇНСЬКОГО ДОРОСТУ

ми можемо вести лише з допомогою

всіх свідомих українців!

ЖЕРТВУЙТЕ НА ФОНД ЮНАЦТВА СУМ!

— Перед своїми не можу... Соромно мені. Там, серед чужих, говоритиму, а тут брехати не буду! . . .

Відчувається якась недоброзичливість у ставленні місцевої молоді до Ліванської. Це визнає і голова колгоспу С. Штеренфельд (німець чи що!). Атмосферу навколо Галини він характеризує одним словом :

— Заздрість.

І чим довше слухаєш його пояснень, тим більше вилазить правда на денне світло.

— Хуторяни, — зневажливо кидає він крізь зуби, маючи на увазі жителів села Довжок. — Мужицька натура: як не помацає, то не повірить. Хоч кіл теши їм на голові, а вони своє: не могло бути такого врожаю і все. Не ймуть віри, невдоволені: »Тільки їй премії, а ми хіба гірші?« На селі взагалі так: одного висунеш у передовики — решта невдоволена, і хто знащо зробили б зі злости, щоб не було передовиків.

Щоб не відстати від інших, — писалося в районній газеті, — керівник колгоспу »Україна« Чернівецького району на Винниччині, в селі Довжок вирішив мати в себе ланку комуністичної праці. Збирала ланка Ліванської кукурудзу більше ніж з 22 гектарів, а записали 10 га. І вийшло: ланка виростила по 105 центнерів на гектарі кукурудзи. Хто там знає; виростили, то й виростили. І присвоїли ланці назву »комуністична«. Щоб прикрити окозамилювання, керівники колгоспу посилають Ліванську на різні наради, дають їй шпаргалки, з яких вона зачитує про передовий досвід. А сказати їй правду заборонили — буде винувата.

Дописувач до газети мав рацію. У Чернівцях (районний центр у Винницькій області) не зупиняються ні перед чим, аби примусити небажаних мовчати. Дізнались у районі, що юнак Шаповал набрався смілости сказати про все правду — яких тільки характеристик не написали на нього. Таких епітетів навигадували, що соромно подумати.

— Взагалі юнак випадкова людина в нашому суспільстві. Чужа, — підводить резюме секретар Чернівецького райкому комсомолу І. Юськов. Коротко, як та унтер-офіцерська вдовиця, ладна сама себе відшмагати, аби довести, що чорне — це біле.

Коли поцікавилися, як воно сталося, що ланку назвали »комуністичною«, то виявилося, що голова колгоспу заявив Ліванській, щоб вона »успішно виконувала всі приписані умови«, а про те, що дівчата ланки ніби виборювали »комуністичну працю« дізналися тоді, коли їм таке звання присвоїли. Більше того — ланці влаштували т. зв. »вечір трудової слави«, а голова колгоспу каже: »Не влаштовували«.

Запитали й ланкову Ліванську, як це вона стала комбригадівкою? Але вона відповіла:

— Там, у райкомі партії, видніше, що робити. Не вам вирішувати, кому бути ударниками комуністичної праці. Звісно, що недарма присвоїли, бо ж райком бачив густоту насаджень кукурудзи на нашій площі.

Про це говорить і голова колгоспу Штеренфельд. що »усі бачили густу та високу кукурудзу«... Виходить, що в Чернівцях єдиним критерієм врожайности є »густота«.

Пішли дощі, випав сніг... Кукурудза, як визнав і голова колгоспу, до половини зими була на полі. Її жувала худо-

ба, качани й бадилля гнили. Облік врожаю був такий:

— Від нашої бриґади до контори колгоспу далеко, — розповів вагар Сидів Вергелес, — то мені дозволили не важити. Скидали почорнілі качани на кучі, тиждень-два я не робив обліку, а тоді заднім числом оформляв щоденники...

За документами обліку виходить, що урожай зібрано з 10,4 гектара. Але ж на тій ділянці не 10,4 а 14 гектарів. »Два гектари телята збили«, пояснює Галина. Де ж »згублено« ще півтора гектара? Про те не говорять. Ну добре, облишимо ті півтора гектара! Але як бути ще з двома площами, з яких на ділянку Ліванської звозили качани, щоб мати рекордний врожай? Виявляється, з другої площі врожай здавали окремо, не нотуючи його в документах. З третьої площі звозили кукурудзу ночами на ділянку Ліванської. Про це кажуть і хлопці-їздові, які возили кукурудзу ланці. Тепер, побачивши, що кінці з кінцями не сходяться, партійні керівники кажуть: »Ми заявили, що стопроцентовий урожай Ліванської в зерні, а насправді лічили в качанах. Подумаєш, на якихось центнерів двадцять менше«... Голова колгоспу Штеренфельд додає: »Кукурудза Ліванської при зважуванні була »дещо вогкувата«, отже відсотків 20-30 треба скинути«... А ще точніше висловлюється вагар Вергелес: »З льодком і снігом, — каже, — важили кукурудзу«...

— Торішня історія, — говорить голова колгоспу, — і нема чого її тепер згадувати. Адже цього року комуністична ланка Ліванської працює на славу. »Сто на сто« взяли зобов'язання. (Накинули згори! — А. М.). І трохи кращу площу їм виділили. Це правда, і про трактор не тільки члени правління, а товариші з району подбали. За ланкою Ліванської закріпили тракторну лопату, самоскиди з районної автоколони, колгоспні автомашини. По 25 тонн гною на гектар вивезли.

Якщо допомога цій ланці, то, може, щось перепало й іншим ланкам. Виявляється, ні! Одній усе, бо комуністична, іншим — нічого. Під час обрібку посівів знову ж помітний різкий контраст. З р а н к у д о в е ч о р а, вздовж і впоперек, на площу ланки Ліванської суне трактор, а до інших ланок ніякий механізатор і не загляне. Хай усе ручно роблять. Коли спитали про це бриґадира, він спочатку мимрив щось, а тоді з відчаю заявляє:

— Якщо по-чесному, то ми вирішили: усе для Ліванської.

— Хіба це вірно, справедливо?

— А як же ви думали? — відповідає голова колгоспу. — Адже це наш маяк!

Нині сюди возять екскурсантів з інших колгоспів. Показують квадрати. зрозуміло тільки на площі Ліванської. (Квадрати — це тепер в СССР кукурудзу сіють квадратним способом, на всі чотири боки кожна рослина одна проти другої).

— Ось як треба вирощувати кукурудзу, — показує на ділянку широко рукою голова колгоспу і не без гордости додає: — Недаремно мене в районі називають любителем »королеви полів« (кукурудзи). Бо, звісно, нам не вперше дивувати район, а навіть область високими врожаями.

Справді, не вперше... У 1957 році Штеренфельд протрубив на весь район:

Сумівки відвідують Музей Визвольної Боротьби у Ноттінґамі (В. Британія)

— Антоніна Шалінська зібрала з кожного гектара по 70 центнерів зерна кукурудзи!...

Працівники райкому комсомолу і собі крикнули ура; адже Шалінська — комсомолка! І рапортують в обком: дивіться якого передовика-маяка маємо!.. Обкомовці поспішили повідомити про це в Київ до ЦК комсомолу, той — в ЦК Компартії в Україні, ті ще далі (в Москву)... Коли ж прибуле з Києва начальство це перевірило, то виявилося: усе це »липа« (брехня!). Коли на всі ці факти було звернено увагу, секретар райкому комсомолу Юськов заявив:

— Ви що, хочете підірвати авторитет члена партії. тим самим і авторитет партії? Не забувайте, що це авторит комсомолу серед української молоді. Кому це вигідно? Шкідникам і буржуазним націоналістам! Не дозволю...

— Так, так, — підтримував його секретар партії району. — Ми ні за яких обставин не дамо образити нашу гордість — комуністичну ланку Ліванської!

На закритих комсомольських зборах у селі Довжок секретар обкому комсомолу Микола Купрій, який спеціяльно виїздив до колгоспу »Україна«, щоб підтримати »хрущовський маяк« Ліванську, заявив:

— Перше ніж писати до газети різну компромітацію на комуністичну ланку, треба було підійти до Ліванської і сказати їй: »А, може, якось помовчимо про це«.

Ось як роблять на окупованій Україні большевицькі наглядачі над українською молоддю і населенням »советські маяки«, щоб ще більше скріпити визиск українців для вдоволення потреб ненажерливої Москви.

(За газетою »Молодь України«)

Де гробниця Мітрідата...

А. СЛУЧАНКО

Хто такий Мітрідат? Де він похований? Чому скелясті виступи над Керченською протокою українське населення назвало гробницею Мітрідада?

Мітрідат VI Евпатор — цар Понтійського царства (121-63 рр. до нашої ери). На початку свого царювання він приєднав до Понтійського царства Колхіду, Малу Вірменію, Боспорське царство, Херсонес, Ольвію та деякі малоазійські області. У 60 роках 1-го століття до нар. Христа доля закинула нащадка перського царя Дарія — Мітрідата Великого на береги Таврії. Свої споконвічні землі в Малій Азії він втратив у війні, що тривала приблизно 25 років. Закріпившись в Пантікапеї, Мітрідат підпорядкував своїй владі великі торговельні міста Німфей, Теодосію і Херсонес. Тут він сподівався рушити зі своїм військом на Рим через Дунай та Альпи. Будувалися кораблі та військові машини, виготовлялися луки та стріли. Але приготування до війни лягало великим тягарем поборів на всі верстви населення.

Коли Мітрідат рушив з військом на азійський бік Боспору через протоку, щоб закріпити її за собою, повстала Фанагорія. Горів акрополь другої столиці Боспору, в ньому мужньо билась улюблена дочка Мітрідата Клеопатра. Але їй не повелося відстояти місто для батька, не допомогли й кораблі, прислані Мітрідатом на допомогу.

Повстання Фанагорії стало сигналом і для інших міст: Німфея, Теодосії та Херсонеса. На чолі повсталих став один з синів Мітрідата — Фарнак, який перейшов на бік римлян. Повсталі вояки проголосили Фарнака царем.

Про останні години Мітрідата, що сховався тоді в пантікапейському палаці, розповів грецький історик-адвокат Аппіян. Ось що пише він у своїх »Мітрідатових війнах«.

Коли Мітрідат побачив, що повсталі увінчали Фарнака знаком влади — листком лотосу, він став посилати до сина одного післанця за одним, вимагаючи для себе права вільного виходу з палацу. Тому, що жадний посланець не повертався, Мітрідат вирішив заподіяти собі смерть і випив отруту, що була в держаку меча. Але отрута не подіяла на нього. Тоді Мітрідат сказав своєму зброєносцеві:... »Я не міг померти від отрути через дурні мої охоронні заходи за допомогою інших отрут. Найстрашнішої ж і такої звичайної отрути в житті царів — невірність війська, дітей і друзів — я не передбачав, я, той, хто передбачив усі отрути при вживанні їжі і зміг від них уберегтися«.

...Блиснув кинджал суворого зброєносця, і серце кинутого всіми старого царя перестало битись. Так загинув Мітрідат Евпатор, що був і розважливим, і жорстоким, і розумним, і любителем музики, і відчайдушним наїзником.

Римляни врочисто відсвяткували смерть східнього деспота. Набальзамоване тіло Мітрідата Фарнак привіз у Сінопу. Тут Помпей наказав поховати Мітрідата в царській усипальниці.

Отже, леґенда про те, що на скелястій вершині навислої над Керч'ю гори поховано Мітрідата, згідно записів адвоката Аппіяна, не відповідають дійсності. Але ім'я загиблого тут царя утвердилось за цією горою.

Про »пагорб двадцяти стадій в окружності« — так колись назвав гору Мітрідата давньогрецький географ Страбон, — ходять численні леґенди. До нас дійшла леґенда про ґіганта Мітрідата, якого було перетворено на кам'яну гору й засипано землею. В середині цієї гори, в підземних скелях, були начебто складені брили срібла, золота, яхонти і сапфіри. В кімнаті, прикрашеній алмазами, лежала в золотій труні незвичайної краси дівчина-чарівниця, що з допомогою злих духів зібрала ці багатства. У неї була кипарисова скриня, де в срібному коробочку лежала трава, від одного дотику якої все живе перетворювалось на золото.

Якось один кримський хан ублагав великого маґа К'яміль-Джинджі допомогти йому пробратись до дівчини

через велетенську залізну браму, що вела в підземелля. Сяйво золота і діямантів засліпило очі хана. Він почав хапати срібні вази, що попадались йому на шляху, вчиняючи неймовірний шум, і дівчина прокинулась. Вона покарала хана, залишивши його навіки під землею. Ця і подібна леґенди про закритого в горі золотого лева виникла в Керчі під час татаро-турецького панування. Татари не раз знаходили в землі на місці пантікапейського некрополя кипарисові саркофаґи і розкішне начиння грецьких поховань. А знаючи про чисельні катакомби, шукали сховані багатства. Їх шукали не тільки татари, але й російські царі, англійці, французи (большевики також!).

Полковник англійської армії Вестмакот під час Кримської війни вивіз до Англії безліч керченських старожитностей, які тепер знаходяться в Британському музеї у Лондоні.

РІЗДВЯНА ЗАПОЛОЧ

Зупини метушню порахунків
і гудки сталевих моторів!
Підніми з-під забутих лаштунків
спів коляд у тиші вечорів!
— — — — — — — —
Про народження Сина з Невісти . . .
— біла заполоч вишивку тче . . . —
і утеча у простір безвістя . . .
— чорна заполоч криє плече . . . —

Як святі будували церковцю . . .
— синя заполоч ниже взірці . . . —
як престоли накрили покровцем,
червоніють нитки навправці.

Як три чаші ставляли свячені,
— щирим золотом заполоч тче . . . —
вибирали найкраще іменння...
срібна заполоч вкрила плече . . .

Нью-Йорк, 19-го грудня 1961 р.

Нотатки до заснування Переяславля

Проф. В. ШАЛІ

Коли було засновано Переяславль — одно із старовинних міст України-Руси, точно не відомо. Вперше про нього згадується в угодах з греками: Олега — 911 року, Ігоря — 945-го. Обидві ці угоди перекладені і вписані літописцем Нестором у його »Повісті временних літ«. Також у Лаврентіївському літописі під 922 роком маємо записаний Нестором переказ про заснування Переяславля.

Цей переказ оповідає про те, як на річці Трубіж відбулося єдиноборство печеніжського батиря* з Кожем'якою »на броді де нині Переяславль«. Печеніги виставили свого батиря і викликали княжих дружинників на бій. Довго шукали руські вояки такого батиря, який поборов би »печеніжина«.

Затужив великий князь Володимир Київський, що не може знайти серед своїх вояків достойного супротивника. Але ось з'явився до Володимира »стармуж« і запропонував свого меншого сина — Кожем'яку, який зможе подолати »печеніжина«. І коли молодого Кожем'яку, за прізвищем Ян Усмошвець, було приведено до князя, то батир прохав князя випробувати його силу, при чому він вирвав у дикого бика бік зі шкірою. Ян поборов грізного печеніжського батиря і на тому місці князь Володимир заклав місто і назвав його Переяславлем. Літописець Нестор пояснює назву міста тим, що Кожем'яка »переяв славу« печеніжського батиря.

Найвищий розквіт Переяславля треба відвести до XI ст. Тоді він займав третє місце після Києва і Чернігова. Це підтверджується фактом, що Ярослав Мудрий передав Переяславль своєму третьому синові — Всеволодові. Так і затвердився Переяславський стіл за нащадками князів Всеволода й Володимира Мономаха.

Переяславське князівство межувало зі степами й тому безконечні навали половців грабували його. А з середини XII ст. почалися міжусобні війни Ольговичів і Мономаховичів. Найбільший розбрат почався після того, як був убитий у Києві Ігор Ольгович.

*) Батир — відважний юнак.

У Переяславському спископському літописі так записане це замордування: »Князь Ігор повернувся з полону і з дозволу князя Ізяслава Київського пішов у ченці. Скоро після цього почали розповсюджуватися чутки, що нібито Ігор брав участь у заколоті проти Ізяслава. Розбещений натовп вдерся у київський манастир і замордував Ігоря«. Цей факт ще більше роз'ятрив ворожнечу між Ольговичами і Мономаховичами. Намагання встановити між ними мир не давали добрих наслідків. Єпископ переяславський Євфітій звертався з такими словами:

»Княже, умирися з стрием своїм. Многа спасіння примеши від Бога і землю свого ізбавиши від великої біди« (Іпатський літопис).

А земля переяславська страждала і від княжих війн, і від навал половців. Доходило до того, що Ольговичі самі закликали до себе половців і використовували їх у своїй боротьбі з Мономаховичами. Лише у 1180 р. князі вирішили припинити сварки й бійки, об'єднуючись для загальної боротьби проти половців.

1183 р. руські князі нанесли рішучий удар половцям. Ігор Святославович князь новгород-сіверський — герой »Слова о полку Ігоревім« — був останній з князів, який приєднався до князівського об'єднання проти половців. Бажаючи особливо підкреслити свій розрив з половцями, що з ними вкупі він не один раз робив навали на свою ж руську землю, Ігор приносить каяття такими словами:

»Помянух аз гріхи своя пред Господом Богом моїм, яко многа убийство кровопролитья створих в землі крестьянстей, яко же бо аз не пощадех хрестьян но взях на щит город Глебов у Переяславля; тогда бо не мало зло подіяша безвиньним хрестьяни, отлучатши отец от рожений (дітей) своїх, брат от брата, друг от друга своєго, і жена от подружей своїх і подруга от подруги своєя, все смятено пленом і скорбью бившою, живим мертвим завидят, а мертвим радовахуся, аки мученици святем огнем от жизни ся іскупленія присмши... і та вся сотворив аз рече Ігор ..«

З цього невеликого уривку покаяння Ігоря (покаяння ввійшло в Іпатський літопис за 1185 рік) видно, як нещадно руйнувалася Переяславська земля. Все це привело Переяславль до упадку і з нього він уже не піднявся. Особливо важким для Переяславля був кінець XII ст., коли переяславський князь Володимир Глібович, залишений іншими князями на ласку долі, важко відбивав безконечні навали половців. Переяславль став поволі занепадати й перетворився на місто провінції, майже без жадного значення.

ЖЕРТВУЙТЕ
на пресовий фонд
вашого журнала
»АВАНҐАРД«

Служба Божа в сумівській Оселі »Тарасівка« (В. Британія) перед засаджуванням Михайлінського саду

Переяславль був у тих старих часах міцно укріплений. Місто було оточене іншими поселеннями, теж укріпленими, що були форпостами столиці князівства. Наприкінці XI ст. переяславський митрополит Єфрем оббудував місто кам'яними будинками: »град бил заложил камен од церкве святого мученика Феодора«, — так вказує Лаврентіївський літопис під 1089 роком. Вважають також, що митрополит Єфрем збудував церкви Святого Михайла, Святого Феодора і Святого Андрія. Крім тих церков, Володимир Мономах збудував кам'яну церкву Пресвятої Богородиці у княжому дворі.

Історики передбачають, що в лісі існували два двори: княжий та єпископський, що підтверджується існуванням на той час двох окремих воріт: одні ворота єпископські, другі — княжі. Існування окремих єпископських воріт вказує на значення переяславського єпископа. Слід також відзначити факт, що на той час у переяславську єпархію входила вся Смоленська земля.

Швидкий ріст Переяславля в X і XI століттях можна пояснити тим, що місто являло собою зручний стратегічний пункт, який захищав собою Русь, а також торговельний пункт. Важне значення мав Переяславль і для поширення християнства та релігійного впливу

Переяславль відомий також в історії з нещасливої угоди між Україною і Московщиною, що була укладена гетьманом Богданом Хмельницьким з московським царем у 1654 р. і яку Московщина зламала вже в перших місяцях після її підписання.

Проф. В. ШАЛІ

Авторка вживає старої назви *Переяславль*, яку залишаємо в дописі історичного характеру. Тепер вживають *Переяслав*.

Свят-Михайлівський сад — сад і символ

Як бистроводні ріки, що ранньою весняною порою розривають греблі і заливають долинні простори, так і безліч думок-гадок намагались заволодіти нашою уявою у пам'ятний день 21-го листопада 1964-го Божого Року. Думки ці вилонювались, асоціювались... І сплітали в одну нерозривну мережу сучасність і майбутність і символіку... І проминаючі, змінливі у часі моменти і все живу незнищиму силу духа...

Це діялось у пам'ятний згаданий день. Так було у празник Архистратига Михаїла на нашій »Тарасівці«, коли-то сумівська братія засаджувала свій власний, Свят-Михайлівський сад.

Імпреза була в питомому сумівському стилі й дусі: релігійному і національно-патріотичному.

Службу Божу для сумівців і прибулих на торжество громадян (усіх около 250 осіб) відправив капелян СУМ у В. Британії, о. радник д-р А. Михальський.

З привітальним словом до присутніх звернулись: о. капелян, голова К. Управи п. Я. Деременда, заступник голови п. М. Гринюк, голова СУБ проф. Р. Лісовський. Письмові привітання наспіли рівнож від о. Максимука, капеляна для сумівців православного віровизнання, від Централі СУМ із Бельгії, СУУВ у В. Британії і від Головної Управи ОУЖ у В. Британії.

Головним мотивом усіх привітів було пов'язання, шляхом аналогії, насадження саду і його майбутнього росту із ростом нашої сумівської молоді: Свят-Михайлівський сад буде в наших сподіваннях прикрасою »Тарасівки«. Він принесе сподівані овочі-користі. І наша сумівська молодь — це краса української спільности. Під шляхетними кличами: Бог і Україна! вона виховується, формується на завзятців, що мають принести цінні овочі своєї праці для свого народу.

Свят-Михайлівський сад буде живою пам'яткою нашого побуту на чужині. Він буде місцем, до якого сьогодні сумівці, а завтрашні — вільні громадяни Вільної України, приїжджатимуть з візитами, щоб екскурсією у минуле відтворити собі юнацькі літа, щоб шумом дужих Свят-Михайлівських дерев доповнити Золотий Міт, Золоту Леґенду: Сумівську, Свят-Михайлівську...

Користаючи з нагоди, п. Деременда під кінець своєї промови вніс »многолітствіє« для всіх присутніх Михайлів, а зокрема для свого найближчого співпрацівника, неструдженого на сумівському полі п. Гринюка (він же Михайло!), що перший, у щасливий час, піддав думку засадження цього саду. І з уст присутніх понеслись мелодійні слова пісні-побажання: »Многая літа...« І той, що пише оті рядки зауважив, як з очей друга Михайла Гринюка покотилась кришталева сльоза (хай простить він авторові цих рядків, що виносить цей момент між люди). Це без сумніву була сльоза зворушення, сльоза радости, що з журбою обнялась... А слова його подяки і гарячого апелю до громадянства допомогти в

Засаджування овочевими й декоративними деревами й кущами Свято-Михайлівського саду в сумівській Оселі »Тарасівка«
(В. Британія)

розбудові »Тарасівки« вказали на те, що, віддаючи свої труди для неї, він уважає її одним з етапів нашого походу до Вільної України...

Між присутніми гістьми був великий приятель сумівської молоді о. рад. д-р В. Дзьоба. Разом із о. капеляном благословив він поле й дерева.

По чині благословення почалось засаджування дерев. І так »Тарасівка« збагатилась 165-ма овочевими деревами, кількома сотками кущів рож і декоративних дерев та двадцяткою кущів калини. Все це придбано за пожертви фундаторів. Між ними на окреме місце видвигається громада Манчестер.

Приготування ґрунту й усякі інші конечні роботи провели сумівці з найближчих до оселі осередків — з Лестеру, Ноттінґаму та Дарбі. Великий вклад праці вложив до цього діла п. М. Остапів з Дарбі і В. Береговський — працівник оселі.

Прибулі на імпрезу громадяни мали теж нагоду розважитися при традиційній сумівській вечері. Смачний буфет (включно з борщем і холодцем) приготували вкладом великої праці пані: Стадник, Гложик, Стахів, Деременда, Гринюк, Марченко й інші, що помагали гостити присутніх, хоч самі прибули цього ж дня, як гості.

Роз'їжджались усі додому в незвичайному настрої: радості із-за нового здобутку, і в надії, що Всемогучий Бог наділить нас ласкою, що діждемось того моменту, коли на Рідній Землі, у квітучій садами Україні, згадуватимемо цей пам'ятний день 21-го листопада 1964 р., що в холодній оселі був передвісником весни...

А. М.

СУМІВСЬКИЙ КАЛЕЙДОСКОП

Америка

* Таборування в сумівській Оселі в Елленвіл тривало від 5.7. 64 р. до 29.8. 64 р. і поділялось на три періоди: 5. 7. — 25. 7., 26. 7. — 15. 8. виховно-відпочинкові табори, й від 16. 8. — 29. 8. вишкільний табір для впорядників. Крім того, від 30.8. до 5.9. відбувся мандрівний табір. На закінчення таборування відбувся великий Здвиг, на якому взяло участь понад 10.000 осіб. Комендантом таборів був д. Є. Гановський.

* Сумівському таборові біля Бофало, що носить назву »Холодний Яр«, минуло цього року п'ять літ від його оснування. В цьому році тут відбувся виховно-відпочинковий табір під командою д. Ю. Бурлака й вишкільний табір під керівництвом референта Юнацтва ЦУ СУМ д-ра Б. Стебельського. У вишкільному таборі наголос було положено на українську культуру, як засіб національного виховання.

* 100 юних сум'вців і сумівок закінчили вишкільний курс у таборі в Елленвіл в часі від 16.8. до 29.8. 64 р., і після практичного стажу на місцях одержать перший ступінь впорядника СУМ. Лекції читали визначні сумівські діячі й педагоги: голова Центр. Вих. Ради СУМ д-р М. Кушнір, проф. Катол. Університету з Філаделфії О. Лужницький, проф. М. Заклинський, ред. В. Давиденко, проф. В. Будзяк і ред. Л. Полтава.

* Два сумівські табори відбулися на Оселі СУМА в Барабу біля Чікаго. Дівочий табір під командою Іні Гікавої тривав від 11.7. до 1.8. 64 р. і хлоп'ячий, під командою М. Куляса, від 1.8. до 22.8. 64 р. Табір юначок нараховував 122 учасниць, а табір юнаків — 92. Юначки видали таборову газету, до якої написали 78 дописів. Крім того, зорганізували »Природознавче Товариство« для вивчення довколишньої природи.

* Юнацтво СУМ з Міннеаполіс уже другий рік практикує гостинні виїзди до сусідніх Осередків Канади (Форд Вільям — Порт Артур). У цьому році гостинний виступ відбувся 5-6. 9. 64 р. в незвичайно дружній атмосфері та з великим успіхом. Юнацтво спільно взяло участь у Богослуженні, влаштувало музичну забаву, концерт і різного рода пописи. На двох концертах було понад 500 осіб. Подібні виступи помагають багато для пожвавлення праці СУМ.

* У Домі Української Молоді в Філаделфії, заходами Організацій Українського Визвольного Фронту (ООЧСУ, СУМА і ТУСМ), відбулася Виставка Української Книжки в часі від 3.10 до 31.10. 64 р. Виставка мала за мету вшанувати 150-річчя народин Т. Шевченка і 50-річчя створення легіону УСС, та при тому пропагувати й поширити друковане слово. Під час тривання виставки прочитано ряд доповідей про значіння, історію і техніку книжки.

* Ювілейним бенкетом українська громадськість Філаделфії відзначила 15-річчя першого у ЗДА Осередку СУМА Філаделфії,

що відбувся в суботу 17.10 64 р. Численних представників громадських установ вітав голова Осередку д. М. Бачара. Від ГУ СУМА промовляли дд. М. Фурда і Є. Гановський. Під час бенкету відбувся також виступ оркестри Ю. СУМ під керівництвом П. Пруса, і виступ балетного гуртка під керівництвом М. Солтиса.

* Сумівська спортова дружина »Крила« в Чікаґо закінчила перший свій рік у вищій дивізії з 5-ти виграними, 1-ою нерішеною і 8-ма програними. Небезпека відходу до нижчої дивізії, що постійно грозила »Крилам«, відпала після останніх програних німецької дружини Фіхте Рамс. На майбутнє треба буде ще більше зусиль і підкріплення, щоб наша дружина видержала на позиціях і здобула нові.

* Добру зіграність і гарну форму гри виявила сумівська дружина »Пантери«, Дітройт, проти американсько-бельгійської дружини »Бельджіка«, перемагаючи її 3:0 (2:0), що дозволило їй зайняти друге місце на табелі Дітройтської Футбольної Ліґи.

* Перший семінар проблематики ТУСМ відбувся в Оселі СУМА в Елленвіл у днях 7-13. 9. 64 р. під керівництвом д-ра Миколи Богатюка. Участь у семінарі взяло 75 осіб з різних міст Америки й Канади. Доповідачами були: голова АБН — Я. Стецько, д-р П. Мірчук та ред. І. Білинський, як також ряд членів ТУСМ: голова ТУСМ — інж. Б. Кульчицький, І. Заяць, мґр П. Ґой, Д. Богатюк, В. Будзяк, Христина Кульчицька та П. Башук.

Канада

* Величавий XIV Здвиг СУМ Канади відбувся 5-6. 9. 64 р. на сумівській Оселі »Веселка«, біля Торонта, у 150-тиріччя Т. Шевченка, на якому взяло участь 800 членів юнацтва СУМ та тисячі громадянства. Перед Здвигом відбувся там вишкільний табір, яким керував голова КУ СУМ д-р М. Гута. Головним промовцем на Здвизі був проф. І. Вовчук. Здвиг вшанували своєю присутністю Владика Кир І. Борецький в асисті численного духовенства, голова ЛВУ д-р Р. Малащук та д-р Б. Стебельський від ЦУ СУМ.

* 153 таборовиків та 13 впорядників відбули свій табір в Оселі »Верховина« біля Монтреалю. Табір »Юнацька Січ« очолив мґр С. Гарасимович, а головним виховником був проф. О. Кушнір. У таборі відбулось відзначення роковин Акту 30-го червня 1941 р., як також прийняття для кол. прем'єра України, а тепер голови АБН — Я. Стецька. Оселя постійно розбудовується завдяки великій посвяті старших сумівців та жіночої ланки з Монтреаль.

* Великим зусиллям членів Осередку СУМ Форт Вілльям і Порт Артур уже від чотирох літ будується Оселя »Діброва«. В цьому році сумівський табір у »Діброві« начисляв 55 членів юнацтва. Комендантом був голова О. СУМ — д. В. Кахнич. Капелян Ю СУМ о. С. Смик виконував також функції виховника. Таборовики випустили однодневку »Юнацький Шлях«. В таборі відбуто 80 різних лекцій та 2 багаті програмою ватри. На закінчення таборування відбулись іспити на юнацькі ступені. Від КУ СУМ на закінчення прибув д. П. Башук і сказав заохочуюче слово учасникам.

* Понад 90 таборовиків узяло участь у таборуванні сумівського табору у Вінніпезі в Українському Парку, що належить Митрополитові Кир Максимові Германюкові. Табором керував д. П. Башук. Виховником був кол. голова КУ СУМ Австралії д. В. Майковський. Табір мав подвійний характер: виховно-відпочинковий і вишкільний. На цей останній прибули також учасники з Форт Вілльяму, Ванкуверу, Ріджайні та інших О. СУМ.

* »Білогорща« — одна з наймолодших Осель СУМ у Канаді, збудована Осередком СУМ в Судбурі, обслуговує ряд Осередків. У цьому році комендантом табору був д. Заверуха, а головною виховницею подр. Н. Бандера. Закінчення табору відбулося святочно при участі батьків і громадянства. Від КУ СУМ прибув д. Окіпнюк. Деякі учасники одержали відзначення й підвищення в ступенях.

* Перший сумівський табір зорганізовано в Пайк Лейк біля Саскатуну, і дано йому назву »Саскачеканська Діброва«. Командантою табору була виховниця СУМ Соня Саґаш, а духовну опіку мав о. Івашко. Учасників — 36. Видатну допомогу в організуванні цього першого табору дали Батьківський Комітет Саскатуну і ОЖ ЛВУ. Табір відвідав представник КУ СУМ д. П. Башук. На закінчення відбулася гарна програма з сумівськими вогнями. 20 учасників табору склали іспити на юнацькі ступені.

* 70-річчя сумівського капеляна о. Миколи Маркова обходив Осередок СУМ у Монтреаль в Оселі »Верховина«, складаючи Достойному Ювілятові подяку й найщиріші побажання »Многих літ«.

* Сміливу ініціятиву проявила КУ СУМ Канади, плянуючи мандрівний сумівський табір по країнах Европи на 1965 рік. Для того має бути замовлений спеціяльний літак, а ЦУ СУМ має вможливити побут на протязі кількох тижнів цієї великої мандрівки.

Англія

* Великі зусилля СУМ у Великій Британії спрямовані на розбудову й упорядкування новонабутої Оселі »Тарасівка«. В день св. Архистратига Михаїла, Патрона СУМ, відбуто насадження овочевих дерев і названо цей сад »Михайлівським«. Будова й оформлення Оселі розраховані на кілька літ. Уже тепер Оселя стала цнтром сумівської діяльности, бо тут заінстальовано Секретаріят КУ СУМ, відбуваються засідання КУ й вишкільні курси. З початком вересня Оселю відвідав голова ЦУ СУМ мґр О. Коваль.

* Окружна Управа СУМ округи Ланкашір зорганізувала 27. 9. 64 р. великий концерт української пісні й танцю в Манчестер, дохід з якого призначений на розбудову Оселі »Тарасівки«. В концерті взяло участь юнацтво з 8 Осередків СУМ і всі виступи були на високому рівні, що свідчить про послідовну й завзяту працю керівників самодіяльних гуртків і юнацтва.

* Посвячення прапору Ю СУМ відбулося в Осередку Лій у неділю 6.9. 64 р., у якому взяли участь голова ЦУ СУМ мґр О. Коваль і голова КУ СУМ д. Я. Деременда. На церемонії посвячення й концерті був присутний місцевий посадник міста в парадному строю. Посвячення довершив о. радн. Ратушинський.

* На двох сумівських таборах в Англії, »Тарасівка« і в Таклей, узяло участь біля 500 юначок і юнаків СУМ. Табори тривали по 3 тижні. Крім ряду громадських діячів, »Тарасівку« відвідав під час таборування Владика Кир А. Горняк. До звичайної вишкільної програми було зорганізовано курс керівників танцювальних груп під керівництвом хореографа О. Буряка з Брадфорду. Курс пройшло 44 учасників.

Бельгія

* КУ СУМ спільно з Українським Допомоговим Комітетом приступили до набуття власної Оселі для сумівського таборування. На Загальних зборах УДК 11. XI. 64 р. присутні задеклярували 70.200 бфр. на ту ціль. Підписка на фонд Оселі продовжується.

* 24.10. 64 р. відбувся перший осінній баль КУ СУМ в Лювен, у якому взяло участь 150 учасників, переважно старше юнацтво. Вибір королеви випав на ст. юначку Ірку Рудакевич.

Німеччина

* В Оснабрюк, заходом КУ СУМ, відбувся успішний вишкільний курс виховників і впорядників, у якому взяло участь 60 юнаків і юначок. Лекції читали: голова ЦУ СУМ мґр О. Коваль, ген. секретар ЦУ СУМ мґр Г. Ощипко, голова КУ СУМ д. С. Костюк, д. Р. Дебрицький, д. Павличенко і ін.

* З нагоди 5-річчя від смерти сл. п. С. Бандери КУ СУМ зорганізувала маніфестацію з пікетуванням совєтської амбасади біля Бонн.

Австралія

* Сумівські табори в цій країні відбуваються в міс. грудні-січні з уваги на те, що в той час там літня пора.

* Великий Сумівський Здвиг передбачений на місяць квітень 1965 р., у якому мали б узяти участь усі Осередки Австралії.

Франція

* В Парижі 11.11. 64 р. відбулась цікава Шевченківська імпреза з висвітленням малярської спадщини Т. Шевченка при помочі діяпроглядок, виданих ЦУ СУМ. Пояснення давала п. Л. Вітошинська.

* В Ессендоні виступав талановитий мадярський композитор Б. Долеско, відігравши на фортепіяні свій твір »Українська фантазія«. Він написав також для сумівського ансамблю музику до драматичної сценки »Сніжинки«. Долеско подружив з українською молоддю, серед якої втішається великою симпатією.

Аргентіна

* СУМ тут діє, як Секція Молоді при »Просвіті«. В цьому році СУМ Аргентіни обходив 25-річчя від свого оснування. Святкування мали широкий характер і дали привід до багатьох виступів самодіяльних гуртків та пороблення підсумків виховної праці. Юнацтво СУМ Аргентіни залюбки читає »Крилаті«, а старші »Авангард«.

Австрія

* Члени КУ СУМ виїздять часто до Осередків з пропаґандивним сумівським фільмом та діяпроглядками ЦУ СУМ. Тут відчувається також брак власної сумівської Оселі.

З'їзд СУМ-у в Бельгії

В першому кварталі кожного року Спілка Української Молоді в Бельгії відбуває свій річний З'їзд. Цього року, 15 березня, відбувся вже XVII з черги З'їзд. Сумівська асамблея зібралася в Льєжі, найбільшому центрі українського життя в Бельгії, де є також найкраща наша церква, з чудовим іконостасом. З'їзд мав дві частини: релігійну, що включала посвячення перехідового прапора Юнацтва СУМ, та статутову — ділові наради.

На це сумівське свято з'їхалося, крім делеґатів, багато юнацтва в одностроях з осередковими прапорами. Службу Божу відправив о. кан. Г. Фуканчик, який опісля посвятив новий сумівський прапор для Юнацтва. Прапор тримали під час посвячення наші визначні громадяни, представники організацій та члени Крайової Управи СУМ. Посвятивши прапор, о. кан. Фуканчик звернувся до сумівської молоді, закликаючи її служити ідеалам, що віддзеркалені на прапорі — в гаслі »Бог і Україна« та в образі св. Архистратига Михаїла, патрона Юнацтва СУМ.

Ділова частина З'їзду почалася по полудні в церковній залі, гарно прибраній сумівськими прапорами та кличами, під якими засіли члени Крайової Управи в одностроях. Залю виповнили делеґати Осередків, старше юнацтво СУМ та місцеві і позамісцеві громадяни.

З'їзд відкрив голова Крайової Управи СУМ д. Г. Ощипко. Він теж покликав до почесної президії заслужених громадян і представників організацій.

Проф. Іван Витязь, почесний член СУМ, запропонував на початку відспівати »Заповіт« на відзначення 150-ліття з дня народження Великого Кобзаря, що присутні зробили з великим пієтизмом.

Після вибору ділової президії в складі друзів Г. Ощипка (предсідник), Івана Галабурди його (заступник) та Р. Куропася і І. Терефанка (секретарі), З'їзд привітали: о. кан. Г. Фуканчик, парох українців католиків у Льєжі; проф. Іван Витязь, почесний член та голова УНОТ; д. О. Коваль, голова Центральної Управи СУМ та секретар УДК; п-і інж. З. Витязь, голова Об'єднання Українок у Бельгії; п. Д. Сацюк — від СУБ, п. М. Когут — від УНОТ, п. Бочан — від студентського союзу, п. В. Сидор — від місцевої філії УДК, і п. В. Авраменко.

Письмові привіти прислали: о. д-р Б. Курилас, капелян

СУМ; УХР, КУ СУМ Німеччини, Товариство б. Українських Вояків і інші.

Звіт з цілорічної праці СУМ подав голова Крайової Управи, а опісля голова Контрольної комісії д. О. Коваль подав оцінку праці та побажання.

В дискусії було обговорено багато питань сумівської праці та виховання молоді і звернено увагу на недоліки. До успіхів треба зачислити вдало переведений табір разом з УДК, два вишкільні курси, багато виступів танцювальних груп, заходи для видачі нових виказок, справна кольпортажа »Крилатих« в більшості Осередків, добре переведена »Коляда«, збірка на видавничий фонд »Крилатих«, іспити впорядників і т. п. До недоліків належать заповільний перехід на нові форми праці юнацтва роями та застосування нового Правильника, не часте відбування сходин, брак міжосередкових зустрічей і ін. Було стверджено також зріст юнацтва та назріваючу проблему переходу 18-літнього юнацтва в дійсні члени СУМ. Це питання заразом відірване, бо вливає свіжої крови в ряди нашої Спілки, і клопітливе, поскільки не появиться ще Правильник дружин СУМ.

Перед вибором нової Управи відбулося святочне вручення новопосвяченого прапора Осередкові, що здобув найбільше точок за працю продовж минулого року. Прапор одержав Осередок у Звартберґ, а друге місце здобув та нагороду у формі сумівського альбому Осередок у Льєж.

Нову Крайову Управу обрано в такому складі: д. Г. Ощипко — голова, д. Іван Левицький — заступник голови, д. Т. Кіс — референт Ю СУМ, д. Б. Бочан — секретар, д. В. Яремкович — скарбник, д. Г. Панчук, д. Р. Куропась, д. А. Гайдамаха, п-га Анна Талько, д. О. Ковальчук і д. В. Зарицький — члени. Контрольна комісія: д. О. Коваль — голова, д. М. Хома і д. А. Чепак — члени. Товариський суд: д-р В. Попович — голова, друзі Г. Ковтко і М. Дуда — члени.

Було рішено, щоб у майбутньому Крайовий З'їзд СУМ у Бельгії скликати що два роки, м'ж з'їздами скликати одну конференцію.

Кінцеві резолюції відчитав д. Г. Панчук, в яких схоплено напрямні праці, побажання до Крайової і Центральної Управ СУМ. До останньої висловлено вимогу — видати Правильник дружин СУМ (для дійсного членства), Правильник таборування, затвердити офіційний гимн і марш СУМ.

Зібрання закінчено відспіванням »Не пора«. На закінчення Осередки із Звартберґ, Ватерсхей і Зольдер демонстрували заучені нові танці під проводом п. В. Авраменка.

Г. О. і Б. Б.

І. Франко

ВОРОГ БАТЬКО, ВОРОГ МАТИ

Ворог батько, ворог мати,
Що не вчили сина!
І піде він в світ блукати,
Як та сиротина.

Як між павами ворона
Поваги не має,
Так невчений в товаристві
Голову схиляє.

Сумівська молодь на старті

Ще донедавна спортова діяльність в СУМ була тільки привілеєм більших Осередків, де були фахівці й ентузіясти фізичного виховання. Та від якогось часу зі зростом лав старшого Юнацтва СУМ, фізичне виховання стало невід'ємною частиною виховної системи і праці СУМ.

В 1964 році, в році подвійних ювілейних святкувань — 150-ліття від народження нашого Генія Т. Г. Шевченка і 50-ліття вимаршу Українських Січових Стрільців, спортова діяльність у СУМ позначилася цілим рядом пописів і змагань. Мов відгомін 1914 року, коли то у Львові на площі »Сокола-Батька« з нагоди 100-ліття від народження Т. Шевченка відбувся величавий Здвиг Соколів і Січей, віджив спортовий дух сучасної української молоді, щоб маніфестувати ті самі стремління і ту саму готовість до чину, що її мала свідома українська молодь тому 50 літ.

Цей рік був також роком XVIII Світової Олімпіяди, де Україна не змогла вислати від себе своїх змагунів, бо всі спортовці України є примушені Москвою працювати на її славу, на славу Совєтського союзу. Це заставляє українську молодь у вільному світі надолужувати цю кривдячу для України дійсність. Вона й організує свої спортові імпрези та змагання, що подекуди набирають імпозантних форм і розмаху. Тут занотуємо кілька фраґментів сумівської спортової діяльности й осягів.

СУМ АМЕРИКИ

Найважливішою подією сумівського життя у ЗДА, крім участи в посвяченні пам'ятника Т. Шевченкові у Вашінґтоні, був безперечно Всеамериканський Сумівський Здвиг в Оселі СУМА в Елленвіл у днях 5-7 вересня 1964 р. Понад 10.000 учасників приглядалося сумівським пописам, в тому також одноденній спортовій програмі.

Два тижні раніше, 22-го і 23-го серпня, відбулася, однак, виключно спортова імпреза, яка

Читачі, не будьте в боргу супроти журнала

» А В А Н Ґ А Р Д «

РОЗРАХОВУЙТЕСЯ СВОЄЧАСНО ЗА ОТРИМАНІ ПРИМІРНИКИ ЧЕРЕЗ НАШИХ ПРЕДСТАВНИКІВ!

мала великий успіх і розголос. Була це Сумівська Олімпіяда в Дітройті, в Оселі СУМА »Київ«, де взяло участь 10 Осередків СУМ Америки й Канади. Господарем Олімпіяди були два Осередки з Дітройту, а технічне переведення припало Діловому Комітетові, що його очолив д-г Є. Репета. Д-г В. Каськів був провідником змагань, а д-г В. Рижий суддював.

Усіх зареєстрованих змагунів і змагунок було 156, у тому 64 юначок і 92 юнаків з Осередків: Монтреаль, Торонто, Віндзор, Нью-Йорк, Чікаґо, Клівленд, Парма, Флінт і обидва Осередки Дітройту.

Не зважаючи на поганий стан погоди, що кількакратно переривав змагання, під час змагань панував бадьорий настрій та молодечий запал. Олімпіяда розпочалась святочним відкриттям, піднесенням прапорів під звуки гимнів і дефілядою змагунів та змагунок. У неділю вранці була відправлена Служба Божа, а відтак далі продовжувались змагання. Спортові змагання проходили без задержки завдяки взірцевій дисципліні, підготованості змагунок і змагунів та досвідченості і справності суддів.

По закінченні змагань і спільній вечері вся спортова сумівська спільнота вишикувалася перед трибуною, щоб з уст голови Ділового Комітету почути признання за культурний рівень змагань і за труд вкладений у дбайливу підготовку до змагань. Д-г В. Рижий, дякуючи суддям за напружуючу дводенну працю, проголосив висліди змагань і роздав призначені нагороди.

Загальний вид на залю під час виконування точок мистецького виступу сумівських осередків після закінчення політичних курсів. »Був час на науку, а тепер — спів і жарти«.
(Фото Павличенка)

Найбільше точок здобув Осередок Торонто (534), за що одержав велику гарну чашу. Дальше йшов Осередок Шікаґо, що в чоловічій групі здобув 117 точок, а в дівочій — 112, одержуючи в нагороду менші чаші. Чергові менші чаші здобув знову Осередок Торонто: старші юнаки — 94 точки, молодші юначки — 174 т. і молодші юнаки — 84 т. Також за перші місця в естафетах 4×60 м. і 4×100 м. одержали нагороди молодші юначки і старші юнаки з Торонта, старші юначки і чоловіки з Осередку Чікаґо та молодші юнаки з Осередку »Київ« з Дітройту.

За індивідуальні перемоги змагуни одержали медалі з синьо-жовтими стрічками і написом: »СУМ — 1964 рік«. Змагунів прощали теплими словами й заохотою до дальшої праці над собою представник Осередку Торонто д-р П. Таращук, від Осередку Чікаґо — інж. В. Левицький, голова Осередку »Орлик« з Дітройту і керівник змагань д-р В. Каськів та представник ГУ СУМ Америки д-р М. Цішкевич з Клівленду.

СУМ КАНАДИ

Здвиг сумівської молоді в 150-тиріччя від дня народження Тараса Шевченка розпочався в суботу, 5-го вересня 1964 року, в Оселі »Веселка« о год. 1.30 спортовою частиною. 81 змагун і 28 змагунок Південного Онтаріо передефілювали перед тими, що були на трибуні. Святкову програму відкрив д-р М. Гута, взиваючи змагунів і змагунок до дисципліни й порядку. Пояснив значення й вагу спорту й передав переведення ігор д. Таращукові Й.

В загальній пунктації найбільше точок здобули: 1) Торонто 314 точок, 2) Гамілтон 107, 3) Кінґстон 25, 4) Монтреаль 22, 5) Велланд 22, 6) Дітройт 20, 7) Сшава 18, 8) Кірклеид Лейк 6 і 9) Су Сенд Марі 1. Тому, що змагання були попереджені 3-тижневим вишколом виховників, юнаки і юначки відбували багато маршів і тим самим змагуни були перемучені, а з другого боку змагуни не мали сильного противника. Здобуті перші місця були багато слабші як на Сумівській Олімпіяді в Дітройті. Час бігу на 400 м. Ігор Таращук поправив на 57 сек.

Технічні результати:

ГРУПА ЮНАКІВ ПОНАД 18 РОКІВ

Біг на 100 м.:
Ігор Таращук 12,4 — Торонто.
Стрибок у височінь:
Орест Дубас 5,3″ — Монтреаль.
Мет диском:
Г. Крушельницький 92,11″ — Торонто.
Стусан кулею:
Г. Крушельницький 31,1″ — Т.
Стрибок у далечінь:
Ярослав Волощак 18,11″ — Т.
Біг на 400 м.:
Ігор Таращук 57 сек. — Тор.

ЮНАЧКИ ПОНАД 16 РОКІВ

Біг на 60 м.:
Галя Дмитрушко 9,9 — Гаміль. Аванґард. кол. 28
Стрибок у височінь:
Віра Шнайдер 4,3 — Торонто.
Стусан кулею:
24,8 Тамара Корчак — Гам.
Мет диском:
Ірина Пирожак 49,7 — Торон.

Змагунки кидали диском для чоловіків, бо в останній хвилині жіночий диск був пошкоджений і не надавався до змагань. Тому осяги усіх юначок були багато слабші.

ЮНАКИ 15-18 РОКІВ

Біг на 100 м.:
Петро Каплан 12,2″ — Ошава.

Стрибок у довжінь:
Роман Тарнавський 18,5″ — Д.
Стрибок у височінь:
Р. Тарнавський 5,4″ — Дет.
Стусан кулею:
Роман Тарнавський 44,7″ — Д.
Мет диском:
Богдан Середа 87,1 3/4″ — Тор.

ЮНАКИ 12-15 РОКІВ

Біг на 60 м.:
Зенон Носик 7,7 — Торонто.
Стрибок у довжінь:
Волод. Фалінський 15,2 1/2″ — Торонто.
Стрибок у височінь:
Зенон Носик 4,8 — Торонто.
Стусан кулею:
Р. Андрійович 37,5 1/2″ — Кінґстон.

ЮНАЧКИ 12-15 РОКІВ

Біг на 60 м.:
Юля Кухарчук 9,4″ — Торонто.
Стрибок у довжінь:
Ірина Шабат 13,1″ — Велланд.
Стрибок у височінь:
Галя Стефанюк 4,3″ — Торонто.
Стусан кулею:
Юля Кухарчук 27,2″ — Тор.
Мет диском:
Галя Стефанюк 60,7″ — Тор.

Судді: інж. М. Осадчук, мґр. Т. Волошин, мґр. Бонк, п. Федуньків, п. Гірник, п. Макух, п. Андрійович з Кінґстону, ст. юнаки Таращук Ігор та Зварич Зенко.

Усі перші місця нагороджено трофеями, а 2 і 3 місця спортовими грамотами.

Багато спортової програми проведено в цьому році також по сумівських таборах, що всі відбувалися під кличем »Встане Україна« в 150-ліття від народження Т. Г. Шевченка. Треба сподіватись, що після того успішного започаткування спорту на ширшу мірку, Спілка Української Молоді розвине цю ділянку до належних розмірів і надасть їй організованого, а при тому масового характеру. Фізичне виховання не може залишатись у тіні; воно мусить іти впарі з духовим ростом нашої молоді. Нашою девізою мусить бути *гармонійне виховання української молоді.*

XVIII. СВІТОВА ОЛІМПІЯДА

І УКРАЇНА

Коли підготовка в цілому світі до XVIII Олімпіяди в Токіо могла мати якийсь вплив на пожвавлення спортового життя української молоді на еміґрації, то мала вона не мале значення в підготовці української молоді в Україні. Як відомо з совєтської преси, по всій Україні цього року молодь посилено підготовлялася до спортових змагань, організуючи місцеві малі олімпіяди, що проходили під кличем: »Олімпійський рік не тільки для олімпійців!«

Ці »олімпіяди« відбувалися в часі Олімпійських Ігрищ у Токіо майже по всіх містах і селах України. При цьому впроваджено ввесь олімпійський церемоніял із запалюванням вічного вогню, з піднесенням білих прапорів з олімпійськими знаками, а оркестри грали український совєтський гимн, замість давніше загальнокомуністичного інтернаціоналу. Впадає ввічі факт, що всі ці олімпіяди були наче маніфестацією української молоді за окремішність українського спорту, що досі завжди приписується в заслугу »старшому« московському братові, а українських спортсменів не допускається репрезентувати Україну, а заставляється здобувати золоті медалі для Москви.

Москва боїться самостійної репрезентації України на Олімпіядах, бо це могло б викликати

гордість українців і їхню відрубність в очах світу. Тому краще їх замішати у спільний »котьолок«, при чому як можна обкроїти їхню числову участь. Так і сталося цим разом з участю українських спортсменів на Олімпіяді в Токіо. На всіх 341 змагунів з Совєтського Союзу з України допущено тільки 38 осіб на 247 москалів і 43 інших нацменів. Це тоді, коли Україна охоплює 20% населення до всього населення СССР, а це давало б їй право на яких 68 змагунів. Вправді між спортсменами з-поза України було ще 13 українців, але їхнє походження старанно закривалося й усі вони рахувались, як »русскі«. Немає сумніву, що українські спортсмени не були заінтересовані в завеликій перемозі совєтського спорту, щоб таким чином не збагачувати заслуги московського спорту в світі. Все ж таки вони не могли дати себе здистансувати москалям і тому намагались здобути більше перших місць, як москалі. Це їм безперечно вдалося. Українські спортсмени здобули всіх 28 медалів, у тому 13 золотих (на всіх для СССР 30), 9 — срібних і 6 — бронзових. *Золоті медалі завоювали:* П. Астахова (Київ) — гімнастика, вправи на брусах; Л. Жаботинський (Запоріжжя) — важка атлетика; Г. Крисс (Київ) — фехтування на шпадах; Л. Латиніна (Київ) — гімнастика, вільні вправи; Г. Прозуменщикова (Севастополь) — плавання; Б. Шахлін (Київ) — гімнастика, вправи на перекладині; А. Химич (Черкаси) — кано-двійка; М. Чужиков (Лисичанськ) — байдарка-чвірка; Ю. Поярков, Ю. Венгеровський (Харків), Е. Сибіряков (Одеса) — волейбол; Л. Латиніна, П. Астахова (Київ) — гімнастика, командна першість.

Срібні медалі: П. Астахова (Київ) — гімнастика, вільні вправи; Л. Латиніна (Київ) — гімнастика, багатоборство та опорні стрибки; Г. Прокопенко (Львів) — плавання; Ю. Титов — гімнастика, вправи на перекладині; В. Тростянський (Київ) — клясична боротьба; Б. Шахлін (Київ) — гімнастика, багатоборство; М. Баглей (Київ) — баскетбол; Л. Гуреєва та Ю. Титов (Київ) — гімнастика, командна першість.

Бронзові медалі завоювали: П. Астахова (Київ) — гімнастика, багатоборство; І. Бсляєв (Дніпропетрівське) — біг на 3000 метрів з перешкодами; В. Голубничий (Суми) — хід на 20 кілометрів; Л. Латиніна (Київ) — гімнастика, вправи на колоді та на брусах; Б. Шахлін (Київ) — гімнастика, кільця; Т. Дев'ятова (Харків) — плавання, комбінована естафета 4×100 метрів.

Коли додати медалі здобуті українцями, що числились до російської команди, то виходить, що українці здобули більш як половину всіх золотих медалів СССР. Таким чином, не зважаючи на дискримінацію по відношенні до числа українських спортсменів допущених до Олімпіяди, без їх участи команда СССР була б опинилася на якомусь підрядному місці, що його здобули малі народи з багато меншою кількістю учасників.

Молодь України напевно горда за успіхи своїх спортсменів і з ще більшою наполегливістю буде боротися за окреме місце українського спорту серед народів світу.

Спортові осяги української молоді на еміґрації мусять також іти в парі з осягами української молоді в Україні. В цьому полягає також чергове завдання Спілки Української Молоді.

О. Кей

Наші мистецькі кадри зростають

В місяці листопаді ц. р. завітав до Секретаріяту ЦУ СУМ в Брюсселі молодий піяніст і композитор з Торонта — Зенон Лавришин, що прибув до Европи для удосконалення своїх музичних студій. Хоч нашому молодому гостеві всього 21 літ, він вспів уже закінчити з успіхом Королівську Музичну Консерваторію в Торонто — курс піяністів та музичний факультет Торонтського Університету, осягнувши титул »бачелор оф мюзік«.

В особі Зенона Лавришина ЦУ СУМ вітала довголітнього сумівського мистецького діяча, який ще за життя сл. п. проф. Лева Туркевича акомпаньював часто на концертах чоловічого хору Осередку СУМ Торонто — »Прометей«, а від заснування дівочого хору О. СУМ Торонто — »Лісова Пісня« — був його постійним дириґентом. Крім гри на фортепіяні і дириґентури, молодий митець цікавиться спеціяльно композицією. В тій ділянці має вже скомпонованих декілька народніх пісень, і то для різних призначень: хору, фортепіяну і струнної оркестри. СУМ збагатився його гарною композицією на слова проф. Р. Завадовича — »Три букви, а скільки змісту«. В розмові з головою ЦУ СУМ, він пообіцяв створити декілька композицій для сумівських маршів і пісень.

Молодому митцеві властиве опанування українською музичною творчістю, як українських клясиків, так і сучасних композиторів. Твори Лисенка, Довженка, Барвінського, Шамо, Коценка виконуються ним з такою ж легкістю, як і твори відомих світових композиторів Баха, Бетговена, Брамса, Шопена, Равеля і інших. Концерт, який він дав у Торонто »на прощання« перед від'їздом до Европи, зібрав чисельну українську публіку, що незвичайно тепло прийняла виконавця, і ще раз понад усякий сумнів ствердив, що Зенон має не тільки солідну музичну освіту, але й непересічний музичний талант.

Зенсвій Лавришин

Український Париж, куди наш музик їде поглиблювати свої знання, матиме вже скоро можливість довідатись безпосередньо про ріст молодої музичної сили. Бажаємо на цьому шляхсві якнайобильніших успіхів нашому новому композиторові.

О. К.

З ВЕСІЛЛЯ НА СУМІВСЬКУ ПРЕСУ

20-го вересня 1964 р. відбулося вінчання *Івана Терефенка* з панною *Стефанією Стереньчак*. Іван Терефенко — це довголітній член СУМ в Осередку Тразені, Бельгія, де й відбулося вінчання. Молоду пару звінчав о. рад. Іван Кіт. На весільне прийняття зійшлися всі друзі з місцевого Осередку СУМ, щоб побажати товаришеві щасливого подружнього життя. На прийнятті присутні зложили 1.140 фр., з чого 640 фр. призначено на юнацький журнал »Крилаті«, а 500 на сторінку »Ідея і Чин СУМ«.

Центральна Управа СУМ та редакція »Крилатих« складають всім жертводавцям щиру подяку, а молодій парі бажають многих літ.

УМОВИ ПЕРЕДПЛАТИ »АВАНҐАРДУ«

		річно 4 числа	одне число
ЗДА і Канада	—	2 дол.	0.50 дол.
В. Британія	—	12 шіл.	3 шіл.
Австралія	—	18 шіл.	4/6 шіл.
Німеччина	—	6 НМ	1.50 НМ
Бельгія	—	80 фр.	20 фр.
Франція	—	8 фр.	2 фр.
Австрія	—	40 шіл.	10 шіл.
Південна Америка	—	1.20 дол.	0.30 дол.

В інших країнах рівновартість американського доляра.
Передплату висилати банковими чеками на адресу:
UNION DE LA JEUNESSE UKRAINIENNE
Comité Central
72, Boulevard Charlemagne, Bruxelles 4, BELGIQUE.

Члени СУМ! В періодах між появою АВАНҐАРДУ, КРИЛАТИХ, ЗАПИСОК ВИХОВНИКА читайте ті українські газети, які відпускають місце для цілих сторінок, редагованих членами СУМ, або обширно інформують про життя і діяльність СУМ!

Підтримуйте українську патріотичну пресу — пропагатора наших ідей і лучника українців у розпорошенні!

Видання СУМ — це один із засобів виховання. Друковане слово приносить користь читачеві, сумівській організації та українській спільноті взагалі. Культурний рівень народу міряється тиражем друкованого слова. Друковане слово — це духова пожива.

Читайте і поширюйте видання Центральної Управи СУМ:

»АВАНҐАРД« — журнал для дійсного старшого членства.

»КРИЛАТІ« — журнал для сумівського юнацтва й молоді.

»ЗАПИСКИ ВИХОВНИКА« — практичний журнал для Вихователів Ю СУМ.

Своєчасне розчислення свідчить про Вашу обов'язковість і громадську виробленість.

З Друкарні
»Української Видавничої Спілки« в Лондоні

Printed by the "Ukrainian Publishers, Limited"
200, Liverpool Road, London, N.1.